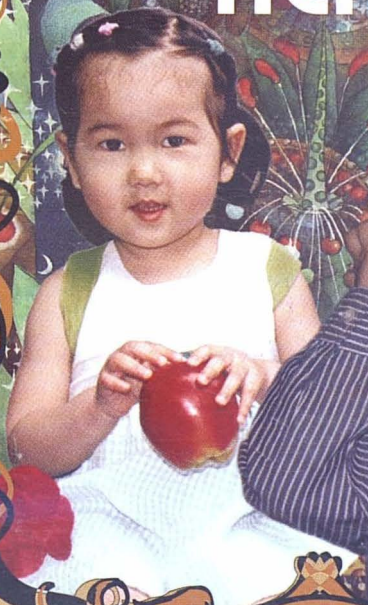

Ҳастек Баянбай АСАР

2006

Қастек Баянбай

АСАР

(Шашу)

Өлеңдер мен жаңылтпаштар

“Балалар әдебиеті” баспасы, 2006

ББК 84 (5 Қаз.) 7-4

Б 31

*ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ,
АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНІҢ АҚПАРАТ ЖӘНЕ
МҰРАҒАТ КОМИТЕТІНІҢ БАҒДАРЛАМАСЫ
БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛЫП ОТЫР*

Қазақ балалар поэзиясының көрнекті өкілі Қастек Баянбайдың “Асар” атты бұл кітабына оның соңғы жылдары жазған жаңа шығармалары енгізіліп отыр.

Баянбай Қ.

Өлеңдер мен жаңылтпаштар

“Балалар әдебиеті” баспасы. –2006. –144 бет.

ISBN 9965-650-63-2

Б $\frac{4702250201}{00 (05)-06}$

ББК 84 (5 Қаз.) 7-4

ISBN 9965-650-63-2

© Баянбай Қ., 2006

© “Балалар әдебиеті” баспасы, 2006

Қастек Баянбай жарты ғасырға жуық шығармашылық ғұмырында қазақ балалар поэзиясының асыл қорына айтарлықтай үлес қосты. Оның қаламынан туған “Атай неге солақай?”, “Қол шатыр көтерген он батыр”, “Тәтті сабақ”, “Бір қоржын жаз” сияқты кітаптарын жас ұрпақтарымыздың бірнеше буыны оқып-жаттап өсті. Белгілі шебердің ауыз әдебиеті үлгілеріне үйлес, ұлттық бояуы қанық, өрімі берік өлеңдері мен ертекттері, астары терең аңыздары мен дастандары, жүзіктей жұмыр жұмбақтары мен жаңылтпаштары жас оқырманның ой өрісін кеңейтіп, қиялына қанат бітірді.

Көптеген көркем туындылары мектеп оқулықтарына, қосымша көмекші құралдарға, әртүрлі антологияларға еніп, орыс, украин, өзбек, белорус, әзірбайжан, түрікмен, тәжік, эстон, латыш, литван, молдаван, қырғыз және басқа халықтар тілдеріне тәржімеленді, бірсыпыра өлеңдеріне әндер жазылып, ертекттері бойынша мультфильмдер түсірілді. Таңдамалы шығармалары “Әсем әлем”, “Той”, “Жүз жыл жаз” деген аттармен бірнеше дүркін қайыра басылып шықты. Әдеби жылдың үздік кітабы ретінде “Тәтті сабақ” жинағына Ілияс Жансүгіров атындағы сыйлық берілді.

Қаламгердің орыс тілінде жарық көрген “Богатыри под дождем”, “Зайчик в очках”, “Юрта” атты жинақтары бұрынғы бүкіл Одақ оқырмандарына тарады.

Ақын аударма ісімен де үзбей айналысып келеді. Ол орыс ақындары Сергей Михалковтың, Агния Бартоның, Зинаида Александрованың, молдаван ақыны Григоре Виерудың, түрікмен ақыны Қайым Тәңірқұлиевтің, саха ақыны Семен Даниловтың, тағы басқа замандастарының тандаулы өлең, ертектерін ана тілімізге аударды.

“Асар” атты бұл басылымға ақынның соңғы жылдары туған жаңа шығармалары енгізіліп отыр.

АСАР

Ағасы үй жұмысын
Қауымдасып жасарда,
“Қолы жеңіл” інісін
Шақырады асарға.

Бұлар асар дегенді
Асығу деп ұғады.
Бірі сүртіп еденді,
Бірі ыдыс жуады.

Өздеріне белгілі
Мұндай шұғыл асарды
Кейде аға,
Кейде іні
Кезектесіп жасайды.

Білетін өз бағасын
Батыл іні сасар ма,
“Алтын басты” ағасын
Шақырады асарға.

Анық аға екені,
Қайтарсын ба меселін.
Асарлатып екеуі
Шығарады есебін.

АЯҒЫ АУЫР ЖЕҢГЕМНІҢ

Аяғы ауыр жеңгемнің,
Көп еркелей бермеймін.
Тыныш қана жүремін,
Жайлап қана сөйлеймін.

Ойнайық деп келгеннің
Барлығына ермеймін.
Қара қойды қалжалық
Суарамын,
Жемдеймін.

Әдетімен кейде елдің,
Ұл туғаны жөн деймін.
Оқасы жоқ қыз болса,
Оны да жек көрмеймін.

КҮЗ

Қалғиды қыр қурайлы
Күгіп қысқы ұйқыны.
Күні бойы тынбайды
Қайтқан құстың қиқуы.

Сары тоғай сайдағы
Терісіндей түлкінің.
Жаз келгендей жайдары
Асыр салып жүр тиін.

ЕҢБЕКТІҢ ЕҢ ТӘТТІСІ

Көрсетейін бір көмек,
Отырғанша үйде деп,

Бардым алша теруге,
Алға қарай кимелеп.

Келдім екен көмекке,
Бос жүруім керек пе.
Теріп сала бастадым
Алшаны ақ шелекке.

Күлім қағып қабағым,
Алшаны үзіп аламын.
Ұсағын сап шелекке,
Ірісін жей саламын.

Бәсендеді енді екпін,
Бірақ тағы термекпін.
Ең тәттісі осы екен
Мен білетін еңбектің.

Аз болды ма көмегім,
Көп болды ма жегенім,
Күн төбеден ауғанда
Зорға толды шелегім.

ҚЫРЫҚ СЕРКЕШТІҢ ХИКАЯСЫ

Өркешіндеі түйенің
Өсіпсің ғой, жиенім.
Құрғамайтын құйрығың
Бокташақтың бірі едің

Қалыңдықтың қойнында
Қалғитындай болдың ба?
Тағы есіңе салайын,
Қырық серкешің мойнымда.

Сенсең егер сен маған,
Ештеңеге болма алаң.
Серкештерің аман жүр
Жар басында ойнаған.

Ерке бұлаң сен едің,
Тисін саған көмегім,
Бәсіреңнің барлығын
Өзім бағып берейін.

Ойласаң өз жайыңды,
Қинама жас жаныңды.
Қырық серкешті бағудан
Қарға баққан қайырлы.

Тырқыратып дәл бүгін
Айдап кетпе барлығын.
Арасынан солардың
Өзің таңдап ал бірін

Басып көріп желкесін,
Әкетсең бір бөртесін,
Менде тағы қалады
Отыз тоғыз серкешің.

Жаңа жылда шауып кеп,
Тағы бірін алып кет.
Аузы-мұрның майланып,
Қаласың бір қарық боп.

Алдайтындай баланы,
Қиын емес санағы,
Екіншісін әкетсең,
Отыз сегіз қалады.

Сөйтіп, мені ептейсің,
Далада тер төкпейсің.
Тыныш жатып үйінде
Қырық жыл бойы ет жейсің.

Тауыссаң қырық серкені,
Тоғаярсың сен тегі.
Көрі жиен боларсың,
Нағыз жуан желкелі.

Аман жетсек сол күнге,
Қартаярмын мен мүлде
Әдетіңмен сонда сен
Серке сұрап кеп жүрме.

Бөседі өстіп нағашым,
Өсіріп өз бағасын.
Бірақ барлық айтқанын
Шындай көріп қаласың.

Жоқ өзінің бір лағы,
Не кураған тулағы.
Жарты ғасыр болыпты
Алматыда тұрғалы.

КӨКТЕН КЕНЕ ЖАУА МА?

Биылғы жаз жаңбырлы,
Дала жасыл шалғынды.
Егін бітік етекте,
Төскейдегі мал күйлі.

Көк белесте бөгелек,
Қойнау толы көбелек.

Көрінбейді демесең,
Көбелектен кене көп.
Болады екен бұл неме
Далада да,
Үйде де,
Қолтығында әркімнің
Бұғып жатыр бір кене.

Жабағының жалына,
Ботақанның шабына
Қадалады шегедей
Тойғанша әбден қанына.

Қалың кене қайда да,
Қамап алған айнала.
Күндіз-түні маза жоқ
Адамға да,
Малға да.

Еріксізден енді жұрт
Жайсыздыққа көндігіп,
Кене жауған жаз осы,
Дейтін болды сендіріп.

Кене жауды дегенге
Тіпті бала сенер ме,
Бақыраштай басында
Болса ақылы егер де.

Таң нұрындай сары ала
Сәуле шашып далаға
Көктен жұлдыз жаумаса,
Көктен кене жауа ма?

МЕН ОРТАНШЫ БАЛАМЫН

Мен ортаншы баламын,
Оннан асып барамын.
Мен ағама інімін,
Ал ініме ағамын.

Кейде аға,
Кейде іні
Болу маған белгілі.
Өз басынан өтпесе
Түсінбейді ел мұны.

Барлық аға атаулы
Болады ғой қаһарлы.
Жалқауды зыр қақтырып,
Сайратады мақауды.

Сондай менің ағам да,
Қорқам тура қарауға.
Бірақ қолы бармай жүр
Әзір мені сабауға.

Жұмыстарын ең жаман
Тапсырады ол маған.
— Сен көмекшім боласың,
Қасымда отыр,— дейді ағам.

Іні болған құрысын,
Бітпейді бір жұмысын:
Алмассын деп ауасы,
Желдетемін үй ішін.

Өтектеймін әрдайым
Жейдесі мен шалбарын.

Абайсызда өтекке
Талай күйді бармағым.

Іздегенін мен оның
Лезде тауып беремін.
Іштей біліп отырам,
Тағы да не керегін.

— Қайда менің портфелім?
— Қайда есеп дәптерім?
— Қойып едің қай жаққа,
Қаламымды тап менің!

Осы менің күндегі
Еститінім үйдегі.
Сабағынан ағамның
Босамайды бір қолы.

Кейде оқуын ауырлап,
Отырады уайымдап:
— Сабағымды сен қашан
Бере аласың дайындап.

Сайтан мініп мойнына,
Жалқау қылып қойды ма,
Барса дейді мектепке
Біреу менің орныма.

Бірақ оның қиялы
Тек осымен тынады.
Нән боқшасын асынып,
Үйден жайлап шығады.

Қуанамын сол кезде
Аға болып мен лезде.

Арқаланып кетемін,
Адамға ұқсап енді өзге.

Ойға батып ағаша
Отырған да тамаша.
Қайтер екен дегендей,
Інің қорқа қараса.

Аға болған жаман ба,
Ұнайды бұл маған да.
Ойдағыңның барлығын
Орындайсың табанда.

Ұқсайды інім ондайда
Үрейі ұшқан торғайға.
Әлде ағалар шетінен
Ашулы деп ойлай ма.

— Тапсырма сол бүгінгі,
Құрт үйдегі шыбынды!—
Деп бұйырам ініме,
Сәл қатайтып үнімді.

Шыбын көрсе шүйліп,
Желпуішін үйіріп,
Түсіреді еденге
Кейбіреуін бір ұрып.

— Жаман емес қарқының,
Жетер осы, жарқыным.
Біраз ойнап қайтайық,
Текке өтпесін жарты күн.

Айта салған мұны аяп
Осы сөзге “уралап”,

Секіреді қуанып,
Терезеге бір қарап.

Несіне енді тұрамыз,
Сыртқа атылып шығамыз.
Қалың топқа қосылып,
Ала допты қуамыз.

Бірдей аға, іні де,
Кім қарайды түріңе.
Айналамын мен енді
Көп баланың біріне.

Топырлайды бала көп,
Тыпырлайды ала доп.
Ойнағаным артық қой
Отырғаннан аға боп.

БОЛАТ ПЕН ҚОНАҚ

Қалғып кеткен қонақты
Болат келіп оятты:

— Байлап қойған жаңағы
Атың қашып барады!

Күдіктеніп бір түрлі
Қонақ сыртқа ұмтылды.

Атты көріп байлаулы,
Қонақ қатты таң қалды.

Бұғып қалған баланы
Шыр айнала қарады.

Алдар Көсе сияқты
Таба алмады суайтты.

Мініп кетсе сайтанға,
Ол жуырда қайтар ма.

ТОЙБОЛДЫНЫҢ ТӨРТ ҚОЛЫ

Отырса да Тойболды
Партасында шеттегі,
Елге тыным бермейді
Ербеңдеген төрт қолы.

Сызғылайды бір қолы
Сыры көшкен партаны.
Ұрғылайды бір қолы
Алдындағы арқаны.

Ал үшінші қолымен
Тырнайды бір желкені,
Ал төртінші қолымен
Бір шекеге шертеді.

Бүлдірерін тағы не
Біледі оның төрт қолы.
Тыйым салу бәріне
Мүмкін емес, өйткені.

Басқармаса қолдарын,
Бұл сабағын оқымас.
Ойлау үшін ол жайын
Керек шығар екі бас.

ҚАҢБАҚТАР

Даланың аңындай
Қауқиған қаңбағы.
Үрлеген қарындай
Бірақ бар салмағы.

Қазанның дауылы
Қасқырдай шапқанда,
Қашады барлығы
Қойнауға,
Шатқалға.

— Ұшарын жел біліп,
Қонарын сай білген,
Қаңғыбас,— дейді жұрт
Далада жай жүрген.

Белгілі бұл жайды
Баяндау себебім,
Ұшқалақ ұлдарды
Ұялтсам деп едім.

Қағысып,
Алысып,
Ауса да қай жаққа,
Қабырғам қайысып
Көрген жоқ қаңбаққа.

Кейбір ұл, мысалы,
Қаңбақтай болады:
Қанатсыз ұшады,
Құйрықсыз қонады.

Безгенде еркінше
Бөріне шыдайды.
Күн өтіп,
Жел тисе,
Төсекке құлайды.

Даланың қаңбағы
Кезеді жапанды.
Баланың қаңбағы
Шарлайды шаһарды.

ДЕЙ САЛАМ

Дәптерімді ақтарып,
“Үштерімді” көрсе анам,
Әуре болмай ақталып:
— Кешіріңіз,— дей салам.

Қайтіп жақсы үлгерем,
Жетілмесе ой-санам.
Мұғалімге күнде мен:
— Кешіріңіз,— дей салам.

Ала қашып добымды
Достарымнан қоршаған
Бұзамын да ойынды:
— Кешіріндер,— дей салам:

Қыстың күні ызғарлы
Қырдан зулап қол шанам,
Қағып кетсе қыздарды:
— Кешіріндер,— дей салам.

Бітпейді ісім бастаған,
Қиял жүйрік,
Қол шабан.
Мұны байқап қалса атам:
— Кешіріңіз,— дей салам.

Әкем шытып қабағын,
Әдетіме болса алаң,
Мен сыпайы баламын:
— Кешіріңіз,— дей салам.

ТЫРНА, ТОТЫ, ТОҚЫЛДАҚ

1

Тырна, Тоты, Тоқылдақ
Оқиды бір сыныпта.
Қиын екен отырмақ
Қозғалмай қу сырықта.

Дала безер Тырнаның
Ала бөтен мойны ұзын.
Серейтіп қос сирағын,
Шолатындай жер жүзін.

Қарап күнде сағатқа,
Мектебіне беттейді.
Кіріскенде сабаққа
Сенетіні тек мойны.
Құрық мойны “екіден”
Құтқарудың тапты ебін.
Шолып шығар шетінен
Достарының дәптерін.

Қысылғанда осы оның
Ойлап тапқан амалы:
Кім шығарса есебін,
Бұл көшіріп алады.

Ұстазын көп қинады,
Сүрініп әр сынақтан,
Оң құлақтан құйғаны
Ағады сол құлақтан.

2

Тақылдаған Тотының
Бар сенері — құлағы.
Пысықтамай оқуын,
Қаңқу сөзді қуады.

Көйлегі көк,
Уайым жоқ,
Бойын сылап бұлаңдар,
Күшік болып шәуілдеп,
Мысық болып мияулар.

Кербез құстың түлегі
Келемеждеп кейде елді:
Сақылдап кеп күледі,
Тақылдап кеп сөйлейді.

Не естісе құлағы,
Аузы соны айтады.
Жұртты мезі қылады
Мағынасыз айқайы.

Ұстаз оны оқытып,
Қоссам дейді санатқа.

Қайдағыны қоқытып
Отырады ол сабақта.

3

Болады екен әркімнің
Шығаратын бір шиі.
Кетірді әбден қадірін
Тоқылдақтың тұмсығы.

Олақ самғап ұшуға
Осынау құс тырнақты.
Тұмсығының ұшында
Қайласы бар сияқты.

Тастай қатты малтаны
Шағып жатқан баладай,
Алдындағы партаны
Тоқылдатар аямай.

— Қираттың ғой партаны
Тұмсығыңмен жаңқалап!—
Деп достары айтады
Күніне он қайталап.

Баулығанмен ел қанша,
Оңдырмас ол оқуын,
Қашан мүлде қойғанша
Парталарды шоқуын.

Құстың бәрі саналы
Білім қуған топырлап.
Бірақ әлі жабайы
Тырна, Тоты, Тоқылдақ.

ДӘУ ЕМЕН

Атағы асып ауылдан,
Аймағына жайылған,
Бар еменнің бабасы
Осы шығар, шамасы.
Келе жатқан ел оны
Түстік жерден көреді.
Биіктігі жүз құлаш,
Шындай мәңгі мызғымас.
Бұтақтары түйіскен
Бұғылардай сүзіскен.
Қақтаған күн жалыны
Қалың көндей қабығы.
Жапырағы жайқалған
Сипалайды арқаннан.

Жасын ешкім білмейтін,
“Баяғыдан тұр” дейтін.
Бала кезде сары ауыз
Өрмелепті бабамыз.
Жалаң аяқ Жамбыл да
Паналапты жаңбырда.

Сонау жылы бір ғалым
Санап бұтақ-бунағын,
Қасып көріп қабағын,
Басып көріп тамырын,
Жүріпті жаз айында
Дәу еменнің маңында.
Үш жүз жасқа толғанын
Анықтапты сол ғалым.

Кілең ойын қуғаны,
 Осы ауылдың ұлдары
 Жиналады әр күні
 Сол еменге әйгілі.
 Ағашты бір айналып,
 Бұрынғыша таң қалып:
 — Қалыпты сәл жуандап,—
 Десе бірі қиялдап,
 Сенімсіздеу сөзге осы
 Өре тұрып өзгесі,
 Үдеп ұлдар айқайы,
 Басталады дау тағы.
 — Ағаштардың бір түнде
 Жуандауы мүмкін бе?
 — Жуандаса бір елі,
 Онысын кім біледі.
 — Ал азырақ бойы өссе,
 Байқалады емес пе.
 — Қарап қана бойына,
 Білу қиын оны да.
 — Төбесі көк тіреген
 Өсе қоймас бұл емен.
 — Қарайық та шалқайып,
 Қанша өскенін байқайық.
 — Қалыпты деп жуандап,
 Анау тағы тұр алдап.
 — Егер ешкім сенбесе,
 Өлшеу керек, ендеше.

 — Өлшегеннен не шығар,
 Түсінсейші осылар!
 — Айтыспайық енді көп,

Өлшейік бір соңғы рет,—
Деп айбарлы біреуі,
Сөз аяғын түйеді.

Қол-аяғы сидиған,
Сары бала тырбиған
Шығады алға жүгіріп,
Екі жеңін түрініп.
Алдындағы серейген
Күресердей еменмен,
Жазып дене құрысын,
Терең алып тынысын,
Қабырғасы қабысып,
Дәу еменге жабысып,
Құлашын кең кереді,
Өлшегені сол еді.
Әлде біреу сарының
Басады енді арынын:
— Жетпейді ғой құлашың,
Күшеніп не қыласың.
Жасып қалған сары бала
Жалтарады жай ғана:
— Бір құлаштың кеңдігі
Бәріңе де белгілі.

Салт бойынша күндегі,
Біреу шығып ілгері,
Тырбық сары екеуі
Қол жалғаса кетеді.
Білектері майысып,
Дәу еменге жабысып,
Құлаштарын кереді,
Өлшегені сол еді.
Тұрады олар тырбиып,
Басқаларын күлдіріп.

Тағы шығып бірі алға,
Қосылған соң бұларға,
Қол ұстасып үшеуі,
Арқалана түседі.
Білектері майысып,
Дәу еменге жабысып,
Құлаштарын кереді,
Өлшегені сол еді.
Белгілі дәу бұларға
Үш құлашқа сияр ма.

Ретін күтіп манадан,
Екі санын сабаған,
Тағы біреу шығады,
Қалқиып қос құлағы.
Төртеуі қол жалғасып,
Дәу еменге жармасып,
Құлаштарын жаяды,
Бірақ жетпей қалады.

Тағы шығып бірі алға,
Қосылған соң бұларға,
Қаралары көбейіп,
Орталары кеңейіп,
Бесеуі қол жалғасып,
Дәу еменге жармасып,
Құлаштарын жаяды,
Тағы жетпей қалады.

Қолыңда бар кенейі,
Біреу шыға келеді.
Қаралары көбейіп,
Шеңберлері кеңейіп,
Алтауы қол жалғасып,

Дәу еменге жармасып,
Құлаштарын кереді,
Сенімдері зор еді.
Құшақтауға айнала
Жетпей қалды сәл ғана.

Қос танауы тарбиып,
Біреу шығар даурығып:
— Байқап тұрмын мен бәрін,
Әлі қысқа қолдарын.
Қосылмасам мен келіп,
Тұрасындар қор болып.
Мен қолымды жалғасам,
Жетуші еді әрқашан.
Өлшейік те бұл дәуді,
Бітірейік бір дауды.

Қол ұстасып жетеуі,
Шеңберлене кетеді.
Құлаштап дәу еменді,
Шуласады топ енді.
— Жуандығын мен оның
Жеті құлаш дегенмін.
— Өлшесек те мың рет,
Жуандаған түгі жоқ!
— Тұрғанын сол күйінде
Көрдіндер ғой бүгін де.
— Текке өкініп не керек,
Алып қой бұл керемет.
— Жіңішкеріп қалғандай,
Тұрсындар ғой танданбай!
— Тұрған күнді перделеп,
Мұндай ағаш жерде жоқ.
— Жеті құлаш дегенге

Көрмегендер сенер ме!
— Мұндай алып еменді
Өсіре алмас ел енді!
— Көп жасайды бұл әлі.
— Мүмкін емес құлауы!

* * *

Ала жаздай сол емен
Күн түсірмей төбеден,
Нөсер болып құятын
Бұлтша қалқып тұратын.
Бұл ауылдың бар ұлы
Болып алған кәнігі,
Жерде қалмай біреуі,
Құшағына сіңеді.

Құшағында күнде оның
Туындайды түрлі ойын.
Біреуі сұр тиінше
Бұтақ бойлай жүгірсе,
Бірі айқай салады,
Тарзан болып баяғы,
Енді бірі барысша
Жерге бұғып жабысса,
Маймыл болып мынасы,
Кең жайылса құлашы,
Арыстан боп анасы,
Желпілдейді жағасы.
Кетеді ойын ұзарып,
Күн батқанша қызарып.

Күнге күйген маңдайы,
Осы ауылдың шалдары

Бас қосады іңірде,
Сол еменнің түбінде.
Немере көп, жиен көп,
Жетегінде біреу жоқ.
Бала біткен осында,
Жаздық жасыл қосында.
Қарттар қарап тұрмайды,
Шақырады ұлдарды:
— Періштелер көктегі,
Сарғайтпаңдар көп мені.
Әрі қарай қашпаңдар,
Жерге түсе бастандар.

Отырғандар бірге кеп,
Жөнеледі кимелеп:
— Осылардай кезімде
Өрмелегем өзім де.
— Осы ағаштың басында
Қалғушы едім жасымда.
— Зор еменнен мынадай
Жүрсе игі құламай.
— Босап кетіп қолымыз,
Құладық қой көбіміз.
— Дін аманбыз сонда да,
Сылтып жүрген сен ғана.
— Қалқып тұрған кешегі
Көк ордамыз осы еді.
— Мұндай ағаш киелі
Мың жыл өмір сүреді.
— Қуат алып әуеден
Тұрған шығар дәу емен.
— Еш күнәсіз онда біз
Періштедей болғамыз.
— Бүгін енді жердеміз,

Қыбырлаған пендеміз.
— Қайда бұға қалдыңдар,
Ербендеген маймылдар?
— Ойындарың қанды да,
Түсіндер кеп алдыма!
— Мына салқын қойнауада
Ойнасаңдар болмай ма!
— Жоғары өрлей бергенде,
Тұз төге ме сендерге?

Көп періште көктегі
Шеттерінен епті еді.
Амалдарын асырып,
Түсер жерге шашылып.
Бірақ қарттар ұлдарды
Құр бақылап тұрмайды.
“Құлаған” әр баланың
Сипалап қол-аяғын,
Амандығын біледі,
Мұрттарынан күледі.
Тарайды олар көңілді,
Ертіп алып көп ұлды.

Алып емен баяғы
Түнде жалғыз қалады.
Қорып тұрған ауылды
Қарауылдай кәдімгі.

ДОСТАР

Жалы желге жалбырап,
Басы жерге салбырап,
Салпаң құлақ сұр есек
Тұрған жалғыз сүлесөк.

Қозы келіп қасына,
Қарай берді басына.
Анық бас па көргені,
Өз көзіне сенбеді.
Ауыр шығар мына бас,
Мойны көпке шыдамас.
Әлде біреу мынаның
Созса керек құлағын.
Сезді қозы сорлының
Көрген барлық қорлығын.
Жылауға елден ұялып,
Тұрғаны ғой мұңайып.

Қос бүйірі томпиған,
Қара қозы монтиған,
Жануарға жаны ашып,
Жөн сұрады жанасып:
— Айта қойшы шыныңды,
Сені мұнша кім ұрды?
Тұрсың өзін тыртып,
Басың іскен күмпиіп,
Түспепті қақ айырып,
Тіршіліктен бар үміт.
Миың ақпай қалыпты,
Емес онша қауіпті.
Құлағыңнан сүйреткен
Жауыз еді бұл неткен!
Жұлып алса түбінен,
Масқара ғой шынымен.
Сонда да көп қайғырма,
Емдел аунап шалғынға.
Алсаң ертең сауығып,
Болады әлі бәрі ұмыт.
Достасайық, егер сен
Ниетімді жөн көрсең.

Есек баяу бұрылып,
Жайын айтты жымиып:
— Төл екенсің сүйкімді,
Сөзің қызық бір түрлі.
Көрінесің қиялшыл,
Кенже туған шығарсың.
Танымайсың сен әлі
Малдың бәрін қоралы.
Қоян құлак, томар бас
Көріп тұрсың мені алғаш.
Есек деген ағаңмын,
Бата алады маған кім.
Қарамастан тұрқыма,
Пара-пармын жылқыға.
Қайраттымын өте мен,
Тас артсаң да, көтерем.
Құтырынған құйынша
Маған біреу ұрынса,
Бүйірінен мен оның
Қос аяқтап тебемін.
Кескен жеңдей құлағым,
Білгенің жөн, шырағым.
Ақаусыз денсаулығым,
Көңілсізбін сәл бүгін.
Жалғызсырап тұр едім,
Қабыл болды тілегім.
Даярмын дос болуға,
Олақпын тек ойынға.
Келе қойшы, қарағым,
Сені арқалап алайын.

Қозы қайтсін қуанбай
Қошеметке мынандай.
Білмей сенер-сенбесін,

Желік кернеп кеудесін,
Сұр есекке мінді кеп,
Жота жүні үлбіреп.
Қысып еді тақымын,
Есек желді ақырын.
Салт аттыдай кәдімгі,
Кетті аралап ауылды.

Күшік көріп бұларды,
Іші күйіп мұңайды.
Аузын бағып бұл жолы,
Мыналарға үрмеді.
Бүгіп ішке құлығын,
Бұландатып құйрығын,
Көлеңкесі секілді,
Есекке еріп отырды.

Сұр есекке алдағы
Кенет тісін қайрады.
Өстіп ере бере ме
Митындаған немеге!
Мал демейтін ел мұны
Бұл есек қой белгілі.
Жыртылғанша көмейі
Бақыру бар өнері.
Жоқ азығы, жоқ үйі,
Жұрттың жұмыс көлігі.
Күші адал, сүті арам,
Бойы аласа бұтадан.
Салпаң құлақ сорлымен
Сөйлесейін енді мен.

Күшік енді қатты үріп,
Ойын айтты аптығып:

— Халің қалай, бауырым,
Арқандағы тағы кім?
Босамайды белің бір,
Күнің құрсын сенің бұл!
Мінгізбейсің тек мені,
Жаратпайсың, өйткені.

Күшік сөзі өкпелі
Сұр есекке өтпеді.
Қалпын сақтап сабырлы,
Жүре жауап қайырды:
— Білем сені, шәуілдек,
Жарытпайсың бауыр боп.
Әлі есімде жүр менің
Жаудай көріп, үргенің.
Төлді арқалап келемін,
Сен мінетін жоқ орын.

Қара қозы манадан
Жоғарыдан қараған,
Қутың қаққан жердегі
Күшікке еркін сөйледі:
— Қабаттаспай қой әрі,
Есекке ауыр болады.
Зақым келсе беліне,
Көтере алмас мені де.
Болам десең маған дос,
Орын табам саған бос.
— Ант берем дос болуға,
Жан қиятын жолыңда!—
Деді күшік шәу етіп,
Бір жақсылық дәметіп.

Көтеріліп орнынан,
Ұғындырды төл бұған:

— Қанша доспыз десек те,
Мінгеспейміз есекке.
Оған жалғыз мен мінем,
Жайлап қана желдірем.
Арқама мін сен келіп,
Арғымаққа тең көріп.
Бірақ иттік істеме,
Құлағымнан тістеме.

Мініп алды қу күшік
Төл үстіне тырмысып.

Суын ішіп, жемін жеп,
Маймандаған көк үйрек,
Топты көріп көңілді,
Ойы соған бөлінді.
Мұны ойлап шығарған
Кім озады бұлардан.
Бірге жүрсе күнде өстіп,
Осы шығар шын достық.
Күн туса да сыналар
Ажырамас мыналар.
Қосылса кеп соларға,
Үйректе арман болар ма!

Бойын билеп қуаныш
Батылданған мына құс,
Сұр есекке жақындап,
Айтты ойын қақылдап:
— Аманбысың, алыбым,
Көп қой елге қайырың.
Алшы мені көтеріп,
Мәңгі дос боп өтейік.

Ұнатпай бұл үрпекті,
Есек селқос күңк етті:
— Қозы отыр ғой арқамда,
Орын жоқ сен жалқауға.

Үйрек үзбей күдерін,
Айтты төлге тілегін.
Қозы мына құсты аяп,
Жауап қатты қысқарак:
— Көріп тұрсың, көк үйрек,
Арқамда бос орын жоқ.
Тілегінді пысықтап,
Арқамдағы күшікке айт.

Отырған ең биікте
Қарап соңғы үмітке,
Болса игі жолым деп,
Мұңын шақты көк үйрек:
— Үйрек деген мен едім,
Жалғызсырап келемін.
Дос болайын саған шын,
Бұған қалай қарайсың?
Бос көрінді арқаң да,
Меселімді қайтарма.
Алшы мені көтеріп,
Мәңгі дос боп өтейік!

Қара күшік “көктегі”
Әжелтәуір епті еді,
Жерге қарай созылып,
Алды құсты өзі іліп.
Достарынша төменгі
Оны арқалап жөнелді.

Жүрген сайын желігіп,
Құс күшігін тебініп,
Күшік төлін тебініп,
Төл есегін тебініп,
Ұзай берді төртеуі...

Бітті осымен ертегі.

ҚУ ҚҰЙРЫҚ

Көбігіндей сабынның
Төбедегі бұйра бұлт.
Жапырағы қайыңның
Жапалақтап тұр жауып.

Сол қайыңның түбінде
Бұғып жатыр сары мысық.
Білтеленген жүнінде
Жылтырайды таңғы шық.

Байқалады түрінен
Жерге ұзақ бұққаны,
Тырп етпестен түнімен
Тышқан аңдып шыққаны.

Сары тышқан жырынды
Көрген талай қуғынды,
Машығымен бұрынғы
Жапырақты үңгиді.

Бірақ тысқа сығалап,
Тыныш жата алмайды.
Ығыр қылған қуалап
Сары мысықты алдайды.

Жылтындаған сары тышқан
Асырып өз қулығын,
Шығарады әр тұстан
Қылт еткізіп құйрығын.

Сары мысық жебедей
Бір атылып ілгері,
Тұтылдың ғой дегендей,
Жапырақты бүреді.

Сары тышқан жауынан
Көрмеген еш ұтылып,
Әйтеуір бір жағынан
Шыға келер сытылып.

Жапырақтың ішіне
Жасырынған немені
Салып өткір тісіне,
Батырлатып жер еді!
Құйрығы бар, өзі жоқ
Сары тышқанды сұмпайы
Жайратпаса тезірек,
Мазақ болар бұл тағы!

Қуғыншысы қалғыса,
Қашқыны да қалғиды:
Мысық мұны аңдыса,
Тышқан оны аңдиды.

ҚАРАША

Түн ұзарып,
Күн қысқарды,
Бастық тағы тұңғыш қарды.

Сары бақтар селдіреді,
Қауы қурап,
Жер жүдеді.

Кешіп таңғы ақ қырауды,
Қырда жылқы шапқылайды.

Шашқан күлдей қарала бұлт
Жер бауырлап барады ауып.

Құтырынып күздің желі,
Үйген шөпті сүзгіледі.

Көлдің беті қаймақшыды,
Алаң қылып қармақшыны.

Аспан асты алашабыр,
Күз аяғы, қараша бұл.

АҒАШ АЯҚ

Ағаш жалғап аяғыма,
Асылып қос таяғыма,
Сүйретіліп шықтым үйден,
Аса қарап маңайыма.

Ат шаптырым ауладағы
Анық көрдім бар баланы.
Доп соңында шұбырып жүр,
Шуылдатып айналаны.

Кенет бірі жалт бұрылып,
Дауыстары сап тыйылып,
Мені көріп түйе құстай,
Жапырыла жатты күліп.

Сәл толастап күлкілері,
Маған қарай дүркіреді.
Жазатайым қағып кетсе,
Мертігуім мүмкін еді.

Құр қалардай бірдеңеден,
Алға қарай кимелеген
Көкпаршылар додасындай,
Топыр еді бұл не деген.

Қамағандай бала аюды,
Бірі түріп балағымды,
Бірі сипап,
Бірі қозғап,
Көріп жатыр аяғымды.

Қандай жақсы ағаш аяқ,
Қарап тұрсаң тамашалап.
Тырна мойын тайлақтар да
Күндегіден аласарақ.

Миығымнан күлемін мен,
Адамдай бір түйе мінген.
Кешегі ұлдар ұзын тұра
Келеді тек иегімнен.

Қалмайық деп бұл дүбірден,
Кішкентайлар зыр жүгірген,
Қарсы алдыма келіп еді,
Көбі аспады кіндігімнен.

Ұзын сирақ Өмірсерік
Өзінен зор жоғын сезіп,
Байқап көрді бойымды өлшеп,
Көкке қарай қолын созып.

Күткенімдей күн ілгері,
Ел қызығып күлімдеді.
Қас қағымда бола қалдым
Осы ауылдың Гулливері.

Қамап алды лезде мені
Топырлаған ергежелі.
Өздерінің кім екенін
Бұлар жаңа сезген еді.

Жүретұғын айбыны асып
Ұлдар мүлде қалды жасып,
Менің ағаш аяғыма
Жауыққандай барлығы ашық.

Амалсыздан мысы құрып,
Қызғаныштан іші күйіп,
Айналамнан көзбен атты,
Көргендей бір кісікиік.

Сазарған топ тымырайып,
Қабактарын түйіп алып,
Қоңаштады бәрі мені,
Бірі атып,
Бірі қағып.

Балалардың ең дүлейі
Едірендеп келді бері:
— Төбемізден төне бермей,
Жоғал әрі, сорлы!— деді.

Күлдей ұсақ секпілдері
Шекер тентек шеткі үйдегі:
— Қу ағашты өздерің көр,
Мен киноға кеттім,— деді.

Қорлануға бұдан әрі
Қордабай да шыдамады.
Маған қолын сермей салды,
Сөзбен сынап бір анайы.

Жаңқадай қос жауырыны
Шықты ортадан тағы бірі.
Осылайша өрши берді
Қызғаншақтар шабуылы.

Жақан ғана жанымдағы
Қосылмаған дабырға әлі:
— Бізбен қалай ойнайсың,— деп,
Жайымды ойлап уайымдады.

Жаңа ғана көңілді едім,
Ұзарғандай бойым менің.
Жалғап алған аяғыма
Ойламаппын сенім жоғын.

Бойым биік болғанымен,
Талтаң қағып зорға жүрем.
Біреу қағып кететіндей,
Қорғанамын мен бәрінен.

Ұстау қиын көпті иіріп,
Ойнамасаң тек бірігіп.
Алып ұшқан желаяқтар
Ала допты кетті қуып.

Достарымның зымыраған
Бұрылмады бірі маған.
Ағаш аяқ Гулливердің
Болады екен күні қараң.

ДОПТЫ ҮЙІРГЕН ТӨБЕГЕ

Қашқан допты домалап
Тепкілейді көп аяқ.
Кейде қуып жеткен де
Қапы кетер тепкенде.
Тек аяқтар торыған
Қалмайды доп соңынан.
Ал бастардың талайы
Ойыннан тыс қалады.
Допты үйірген төбеге
Елдің бәрі Пеле ме?!

“БІР” ТУРАЛЫ ЖЫР

*Су атасы — бұлақ,
Жол атасы — тұяқ.*

“Он” өзінің көптігін
Білсе керек тек бүгін,
Жауар күндей бұзылып,
Шыға келді кіжініп:
— Самсап тұрған сансындар,
Маған жетер қайсың бар?

Қапелімде қалың жұрт
Қалды бір сәт абыржып.

Тұрмай ұзақ аңырып,
“Тоғыз” айтты жағынып:
— Өңшең жаман немелер
Саған қайтіп теңелер.

Қыпша белі бұралып,
“Сегіз” айтты қуанып:
— Сендей ағам барына
Тәубә деймін тағы да.

Кетпендей кең маңдайы
“Жеті” де үнсіз қалмады:
— Даусыз сенің көптігің,
Бойыңда түк жоқ мінің!

Жуан қарнын сүйрелеп,
Сөйледі “Алты” кимелеп:
— Сапта тұрған саған біз
Шын сүйсіне қараймыз!
Қол орақтай кәдімгі,
“Бес” сөйледі сабырлы:
— Көптігіңе күмән жоқ,
Дандайсыма бұған тек.

Пішен үйген айырдай,
“Төрт” сөйледі тайынбай:
— Көрсетпесе ел құрмет,
Мақтанба құр “Онмын” деп.

“Үш” белінен бүктелген,
Асып түсті күткеннен:
— Мен бәрінен көппін деп,
Қайтесің жер тепкілеп.

Ширатылған “Екі” де
Айтты тура бетіне:
— Кімге керек көптігің,
Тимесе елге септігің.

Баяу басып “Бір” шығып,
Алды ақырын күрсініп.
Қарағанда сыртынан,
Айнымайды шырпыдан.

“Онға” шұғыл бұрылып,
Айтты ашық ұрынып:
— Түскендей боп аспаннан,
Жараспайды мастанған.
Тұрған менен былайғы
Санның бәрі құранды.

Сол себепті оларды
Бөлуге де болады.
Болады алып, қосуға,
Осалдығы осында.

Сонау шетте көңілсіз
Отыр еді “Нөл” үнсіз.
Көзге түсер бойы жоқ,
Аяғы жоқ,
Қолы жоқ.
Айтсақ егер бейнелеп,
Сақинадай дөңгелек.
Шын ағынан жарылып,
Сөйлеп кетті ағылып:
— Жүргендей жай ерігіп,
Кемітеді мен жұрт.
Маған қолын сермейді,
Өздеріндей көрмейді.
Білмей анық бағамды,
Мені жоққа балайды.
Рас, жалғыз қалғанда,
Жоқпын жарық жалғанда:

Тұрсам бірдің қасына,
Бақ қонады басыма.
Ондай сәтте екеуміз
“Онға” айналып кетеміз.

Бір жағынан таң қалып,
Бір жағынан шамданып,
Ұшып тұрып орнынан,
Айкай салды “Он” бұған:
— Ей, мекенсіз дөңгелек,
Шатып тұрсың сен не деп!
“Онға” айналам дегенің —
Тек арманың,
Тек ойың!
Ақиқат “Нөл” екенің,
Өсу сенің не теңін!

Мына “Оннан” бейбастақ
Дереу “Нөлді” қорғаштап,
Ұлылардың ұрпағы,
Тақылдады “Бір” тағы:
— Қос ұртынды қомпитып,
Қоқандама сен бүйтіп!
Береке ғой “Нөліміз”,
Ұмытпайық соны біз.

Өршеленіп “Он” тіпті,
“Бірге” қайта соқтықты:
— Таусылмайтын егесің
Өзің қандай немесің!
Қаймықпайтын жүрегің,
Соншалық сен кім едің?

Қарап алып маңына,
“Бір” сайрады қайыра:

— Елге мәлім,
Мен “Бірмін”,
Дара туған өндірмін.

Құранды сан емеспін,
Азайтпайды мені ешкім,
Бөлшектей де алмайды,
Белім берік байлаулы.
Барлық санның басымын
Және мәңгі жасымын.
Малды, күнді, кадамды
“Бірден” бастап санайды.
Санау сол жақ шетінен
Жалғасады ретімен:
Саптың басы мына мен,
Мойындаған мұны әлем.
Белгілі “Екі” қауымға
Тұрады оң жағымда.
“Үш” ұмтылып ілгері,
Алады орнын күндегі.
“Үш” болғанда реттеліп,
Жайғасады “Төрт” келіп.
“Төртке” еріп “Бес” келер,
“Бесті”, “Алты” өкшелер.
Басын биік көтеріп,
Келеді оған “Жеті” еріп.
Оң жағына “Сегіздің”
Тұрады өзі “Тоғыздың”
Сап соңында баяғы
“Онның” өзі қалады.

“Бірдің” мына қорлығын
Кешірмеді “Он” бүгін.
Алып қолға билікті,

Шығарды бір бұйрықты:
— Бұрынғыша сызылып,
Тұрмайсындар тізіліп.
Сапты қайта құрамыз,
“Бірді” шетке қуамыз.
Саптың басы мен болам,
Лайықтысы сол маған!
Ал менің оң жағыма
“Тоғыз” тұрсын тағы да.
Оң жағына “Тоғыздың”
Тұрғаны жөн “Сегіздің”.
“Жеті” оған ілесіп,
Тұрсын иін тіресіп.
Ал “Жетіден” кейінгі
“Алты” алсын орынды.
Басып “Алты” өкшесін
Енді сапқа “Бес” келсін.
Жүрген маған тепсініп
Алсын орнын “Төрт” шығып.
Белінен бір бүктеліп,
Тұра қалсын “Үш” келіп.
Тура айтатын бетіне
Қосылсын кеп “Екі” де.
“Бір” байқұсқа бергенім —
Саптағы ең соңғы орын.

Жасқанбастан тағы “Бір”,
Жасады “Онға” шабуыл:
— Бердің саптан жаңа орын,
Жөнсіз қылық және оның.
Кері санау дейді оны,
Жетілдірер зердені.
Әрбір санның бірақ та
Болады орны тұрақты.

Жаттап алып ел оны,
Жаңылыспай келеді.
Мысалы, мен болмасам,
Былығады онда сан.
Бәрі “Бірге” тәуелді,
Қайтесіндер ал енді!
Жұлып жейтін, бермесе,
“Тоғыз” едің сен кеше.
Қосылған соң мен келіп,
Жүрсің бүгін “Он” болып.
Мал көбейсе төлімен,
Сан көбейер менімен.
— Екі “Бестен” құралған
Сан шығармын бір алуан?
— Ұқсаңшы сол “Бестерің”
Бірден бастап өскенін.
Сан болмайды ірірек
Құрамында “Бірі” жоқ.

“Бірдің” мына мақтаны
“Тоғызға” да жақпады.
Қайдағыны қоқытып,
Көрмек бізді оқытып!
Жауап берсін сұраққа,
Қонатындай құлаққа:
— Ей, ілмиген инелік,
Алғандайсың би болып.
Айта қойшы, ендеше,
Нешеу едім мен кеше?

“Бір” жайымен бұрылып,
Жауап берді жымыып:
— Қарап тұрып сендерге,
Қайран қалам мен кейде.

Өткенінді білмесең,
Жөн айтасың кімге сен.
Кеше “Сегіз” едің ғой,
Белің биші беліндей.
Қосылған соң мен келіп,
Тұрсың енді мол болып.
Мал көбейсе төлімен
Сан көбейер менімен.

“Бірдің” мына мақтаны
“Сегізге” де жақпады.
Таратпаққа күмәнін,
Бұл да қойды сұрағын:
— Неткен пысық немесің.
Жұрттың бәрін сөгесің.
Айта қойшы, ендеше,
Нешеу едім мен кеше?

Жақсылардың ұрпағы,
Түсіндірді “Бір” тағы:
— Тегінде сан атаулы
Өсіп, кеміп жатады.
Саған айта кетерім,
Кеше ғана “Жеті” едің.
Үстіңе мен қосылып,
Жібердім ғой өсіріп.
Мал көбейер төлімен,
Сан көбейер менімен.

“Бірдің” мына мақтаны
“Жетіге” де жақпады.
Маза бермей күмәні,
Бұл да ақыры сұрады:
— Жұрт көзіне ілмейтін

Білгір болсаң “Бір” дейтін,
Айтып берші, ендеше,
Нешеу едім мен кеше?

“Бір” сұрақтан жалығып,
Айтты қысқа қайырып:
— Бекер бүркеп қайтейін,
Кеше ғана “Алты” едің.
Қосылған соң мен келіп,
“Жеті” болдың, көбейіп.

“Бірдің” мына мақтаны
“Алтыға” да жақпады.
Ағалары сияқты
Қойды әлгі сұрақты:
— Өзің шидей ғанасың,
Қайдан шыққан данасың!
Айтып берші, ендеше,
Нешеу едім мен кеше?

“Бір” сұрақтан жалығып,
Айтты қысқа қайырып:
— Белгілі ғой кешегің,
Сен кәдімгі “Бес” едің.
Қатарыңа мені алып,
“Алты” болдың, молайып.

Батпай “Бірге” білімді,
“Бестің” аузы буылды.
Біліп дауы жоқтығын,
Тістей қойды “Төрт” тілін.
Бітсінші деп бұл айғай,
“Үш” отыр үн шығармай.
Қашып сөзден өтімсіз,
Бұғып қалды “Екі” үнсіз.

Өз орнына дағдылы
Қайта тұрды барлығы.

ШӨМЕЛЕ

Жаздың соңғы күндері,
Күбірлейді қыр желі.
Жапырақтар сарғайып,
Шыбын-шіркей сиреді.

Жердің көгі сұйылды,
Бұлақ суы суынды.
Аспандағы ала бұлт
Бөкендей бір үйірлі.

Бір шаруақор қария
Пішен шауып малына,
Үйе салған шошайтып
Ауылдың сырт жағына.

Ұлдар безіп үйінен,
Жоғалғанда күнімен,
Табылатын осы бір
Шөмеленің түбінен.

Ел бастаған көсемі,
Сөз ұстаған шешені
Кеңесетін оңаша
Күлтөбесі осы еді.

Жаздың ашық күнінде
Отырсын ба үйінде,
Өңшең “билер” сол жерге
Жиналыпты бүгін де.

Мұндай кезде үнемі
Сөзге жүйрік біреуі
Қос бүйірін таянып,
Түрегеліп тұр еді.

— Арқар болып бір ауық,
Асқар тауға шығайық.
Тастан-тасқа секіріп,
Өзімізді сынайық!
Жарқын сөзі әлгінің
Желіктірді барлығын.
Жақсы болды тапқаны
Осы ойыңды дәл бүгін!

Айналған соң арқарға,
Алған беттен қайтар ма.
Шөмелеге лап қойды
Әркім өзін байқауға.

Кернегендей бір қайрат,
Жүздерінде нұр жайнап,
Шөмеленің үстіне
Шығып алды тырбандап.

Көрінсе де бұларға
Шыңдай болып шығарда,
Шөмеле деп жүргені
Пішен екен бір арба.

Ұшардай боп елпідеп,
Тұрған сәтте желпідеп,
Ала сиыр бір жақтан
Шыға келді өңкілдеп.

Жүрмей қойған айдауға,
Тұрмай қойған байлауға,
Сиыр еді сүзеген
Қорқынышты аңнан да.

Қорсылдаған танауы,
Қабан дерсің жаралы.
Шаңырақтай мүйізін
Шайқап-шайқап алады.
Әлде неге қамданып,
Пішенді бір айналып,
Тұрып алды сүйкеніп,
Тастайтындай аударып.

Шөпке тығып мұрынды,
Ұлдар дереу бұғынды.
Үрей билеп бойларын,
Қол-аяқтар суынды.

Ешбірінде қыбыр жоқ,
Жатыр үнсіз дірілдеп.
Дауыл соғып далада,
Кеткендей жер дүбірлеп.

Амал қайсы
Бұқпайлап
Қашатындай сыртқа аулақ?
Мына сұмдық сиырдан
Кім бұларды құтқармақ?

Қалмаған соң еш үміт,
Онан әрмен шошынып,
Бөлтірікше қыңсылап
Жылады олар қосылып.

Қамағандай бөрі кеп,
Толды үрейге төңірек.
Қадап қамшы құйрығын
Қашты сиыр мөңіреп.

Бітті осылай бұл майдан,
Шықты бәрі шырмаудан:
Ұлдар қашса сиырдан,
Сиыр қашты ұлдардан.

ҮРЕЙ

Қаңбақ, Қоян, Дуадақ
Қырға шыққан қыдырып,
Шоғырланып тұра қап,
Сәлемдесті жымыып.

Аяғы жоқ, қолы жоқ
Қаңбақ қана даурығып,
Бөсіп кетті көбірек,
Елдің басын даң қылып.

— Бойын жігер кернеген
Қаңбақ көкең мен едім.
Келген жауды көлденең
Мен қолсыз-ақ жеңемін.

Және менде жоқ аяқ,
Өкінбеймін оған да.
Жөнелгенде домалап,
Жеткізбеймін Қоянға

Қараңғы інде қалғыған
Қорқақтардың бірі емен.

Шыға келіп алдынан,
Атты үркітіп жіберем!

Әдеп сақтай білмейтін
Аң ба, құс па, кім өзі?
Ешкімге бас имейтін,
Шатақ екен мінезі.

Осы сәтте уілдеп
Қарашаның желі есті.
Қалың қауды бүйірлеп,
Сабалады белесті.

Қаңбақ батыр жаңағы
Жай пақырға айналып,
Қайтып лезде тауаны,
Қалды тілі байланып.

Жуан кара қорбиған
Омыртқасы он тармақ,
Қарғыш тұрып орнынан,
Тұра қашты тоңқаңдап.

Оның мына қылығын
Бұлар ұға қоймады.
Шошымса да мұны кім,
Шын айбатты болғаны.

Кер құландай қырдағы
Қаңбақ бекер қаша ма,
Тісін қайрап бір жауы,
Тұрмаса егер тасада.

Әлде көзі шалды ма
Бүрмек болған бүркітті,

Әлде байқап қалды ма
Аңшыларды мылтықты?

Қара күзде шығатын
Аңшы біткен шұбырып.
Қояндарды қыратын,
Бірі атып,
Бірі ұрып.

Бет қаратпас айбары,
Шеттерінен айлалы,
Айналаның жау бәрі,
Тояр емес қанға әлі.

Үрей толып көзіне,
Құр елестен қорынды.
Көлеңкесі өзіне
Қорқынышты көрінді.

Қай жағымнан көк бөрі
Шыға келер екен деп,
Шоқ тоғайға шеттегі
Безді Қоян секеңдеп.

Жалғыз шолып даланы,
Аңырып тұр Дуадақ.
Қоян қайда жаңағы
Ұзын құлақ, қу аяқ?

Жерге кіріп кетті ме,
Көкке ұшып кетті ме?
Біз сияқты еттіге
Көз тікпейтін жоқ түге!

Жүргендей ғой шоқ басып
Қояндардың тірлігі.
Үлгермеді қоштасып,
Өзге аңдарша үлгілі.

Қаңбақ қашса қопандап,
Қоян безсе ербендеп,
Болсын бізден беті аулақ,
Қаптаған ба көп жеңдет?
Судай шашар қаныңды
Құс етіне құмарлар.
Жерде адам қарулы,
Көкте тағы қыран бар.

Аяқ тіреп самғайтын,
Құйрық тіреп қонатын
Ала жаздай жайлайтын
Қонысы осы болатын.

Жердің түгін жұлып жеп,
Құтырынды қыр желі.
Тушадай құс дірілдеп,
Бойын үрей биледі.

Жиып бойға дәрменін,
Ұшып кетпек аспандап.
Қоймаса егер әлде кім
Қанатына тас байлап.

Желден басқа тондырған
Байқалмайды дөнеңе.
Бұлттай болып жел құған
Қалқып шықты әуеге.

Сол самғаған қалпында
Ұзай берді Дуадақ.
Қалды қоныс артында
Бола алмаған тиянақ.

ЖАЛАЙТЫНЫ СОЛ ҚОЛЫ

Қарындасым Қарлыға
Оқығанды жөн көріп,
Бір кітапты алдына
Отырады өңгеріп.

Сабағым деп санайды
Өзінше бұл ойынын.
Тілімен бір жалайды
Саусағын сол қолының.

Бірақ кітап беттерін
Ашады оң қолымен.
Жаңылысып кеткенін
Байқамайсың өңінен.

Шатастырып болды оны
Бұл қайырсыз еңбегі.
Жалайтыны — сол қолы,
Жұмсайтыны — оң қолы.

ҚАЙСЫСЫ КӨП

Жайлау жатыр нұрланып,
Көк шалғыны буланып.
Ақтылы қой сияқты
Аспандағы бұйра бұлт.

Биік таудың бөктері,
Отар әрі беттеді.
Ақтылы қой шұбырған
Ақша бұлттай көктеді.
Қойылғандай көрмекке,
Қарай берем жер-көкке.
Аспандағы бұлт көп пе?
Жайлаудағы қой көп пе?

БАТЫР

Орақ батыр ондағы
Осы ойынды қоймады.

Салдырлатып ас үйді,
Ауыртады басыңды.

Бір табакты қалайы
Қалқан қылып алады.

Бір үлкені бақырдың —
Дулығасы батырдың.

Әжесінің оқтауы —
Тақымдағы шоқпары.

Күткендей бір сайысты,
Жарқылдайды шанышқы.

Бәрі керек уағында
Айналады қаруға.

Байқап батыр баланы,
Жоламай жүр жау әлі.

СИЯ СОРЫП, БОР ЖЕГЕН

Байқатқан боп талабын,
Жаттаған боп сабағын,
Отырады ол үйінде
Сорып қана қаламын.

Ал мектепте мәлиіп,
Ойланған боп көрініп,
Тақта алдында тұрады,
Борды құртша кеміріп.

Үйде отырып шөлдеген,
Көп алдында терлеген,
Жалқау деген осы ғой,
Сия сорып,
Бор жеген.

АСЫҚШЫ

Оң қалтада он асық,
Сол қалтада он асық.

Оң қолтықта бес асық,
Сол қолтықта бес асық.

Оң қолында үш асық,
Сол қолында үш асық.

Қазынасы бар қымбат
Бойында жүр салдырлап.

Салмақ жаншып баланы,
Жерге шөгіп барады.

Есейгенше мұрт шығып,
Қалар белі бүкшііп.

ТАСБАҚА

Қариядай еңкейген,
Тақиядай төңкерген
Тасбақамның тырбаңы
Басталады ертеңнен.

Мойнын созып шандырлы,
Бір аттап,
Бір қалғиды.
Айдалада тұрғандай.
Қол-аяғы шандулы.

Түскендей тас сүрлеуге,
Шойнандайды бұл кейде.
Төрге өрең жетеді
Түске дейін жүргенде.

Тарбиып төрт аяғы,
Құлашын кең жаяды.
Тықылдатсаң арқасын,
Домалана қалады.

Мақұлықтың мылқауы,
Жайбасардың ұрпағы
Елу жасқа толғанын
Ұмытқан жоқ жұрт әлі.

Көршілердің барлығы
Тойға келіп дағдылы,

Алдына үйіп тастаған
Алуан түрлі дәмдіні.

Салтанатты сол күні
Қошеметтеп ел мұны,
Бабандай көп жаса деп,
Бата берген кейбірі.

Демек, қабыл болғаны,
Сол тілектер тойдағы.
Осы тарғыл тасбақа
Бұл үйдегі ең кәрі.

Шалғайдағы жат елден
Қорапқа сап әкелген
Тасбақаның жасы үлкен
Мен түгілі, әкемнен.

Сондай оның тағдыры,
Бар өзінше паңдығы:
Сызған өрнек сияқты
Арқасының тарғылы.

Жусамайды,
Өрмейді,
Су ішпейді,
Жем жейді.
Терлемейтін болған соң,
Білмейді бұл шөлдеуді.

МАУБАСТАР

Тәтті ұйқысын қимайды
Бүкіл маубас атаулы.
Төсегінен тұрмайды
Таңертең ел қатарлы.

Көрпе астына бұғады,
Екі көзін ашпайды.
Оянып тек құлағы,
Дыбысты ести бастайды.

Тұрып сәске болғанда,
Беті-қолын шаяды.
Оянбайды сонда да
Олардың қол-аяғы.

АТҚА МІНДІМ

Ақбоз атпен шауып келем,
Жердің шаңын қағып келем.
Тақыр жерге топ еткізіп
Түсірер деп қауіптенем.

Тақымымды қысып келем,
Құстай самғап ұшып келем.
Домалаған ала доптай
Қалар емес күшік менен.

Құлаққа жел сыбырлады,
Аспанда күн жымыңдады.
Менің атқа мінгеніме
Қуанғандай мұның бәрі.

Жалдан алғаш тартқанымды,
Қалай тізгін қаққанымды
Көрсө достар ақбоз атпен
Батырларша шапқанымды.

ЖАЗ ЖЫРЫ

Шырқасақ
Шаттық әнге барлығымыз,
Жаңғыртып
Жібереді тауды үніміз.
Ақ танды,
Ашық түсті,
Салқын кешті
Тамаша
Мерекедей әр күніміз.

Келгенше
Сағындырып сары ала күз,
Ойнаймыз,
Сейілдейміз,
Демаламыз.
Аңқытып
Күн иісін бойымыздан,
Мектепке
Қайтқан құстай ораамыз.

Өніп еккен дәніміз,
Бүршік жарды бағымыз.
Сәскеде — жаз,
Түнде — қыс

Секілді екен наурыз.
Төлдеп жатыр малымыз,
Қазан толы сары уыз.
Сүті көп те,
Көмірі аз
Болады ғой наурыз.
Жайдарымыз бәріміз,
Дастарқанда дәміміз.
Көжесі көп,
Қыры көк
Қаңдай жақсы наурыз!

СЕҢ

Өзен дүр сілкінді,
Көкше мұз жыртылды.
Демде арна кеңейді,
Қозғалды сең енді.
Сансыз мұз аралы
Қағысып барады.

ЖАҢБЫРДАН СОҢ

Көктемнің ақ жауыны
Жана ғана басылды.
Жыртылып бұлт бауыры,
Күннің көзі ашылды.
Бұйраланған көк белең
Күн шуақтап,
Жайнайды,
Әлі жүні кеппеген
Жас қозыдан аумайды.

КҮРЕС

Палуан болу оңай ма,
Қажет оған көп айла.
Сол үшін біз аянбай
Көп күрестік көгалда.
Айту қиын шындықты,
Кім жығылды,
Кім жықты?
Арқамызға, әйтеуір,
Аршып алар ніл жұқты.

СЕКІРМЕК

Көк өскен айнала,
Көңілді қайда да.
Секірмек ойнап жүр
Балалар аулада.

Әдіспен неқилы
Айнымай секірді.
Қарасаң сыртынан,
Серіппе секілді.

СОҢҒЫ ҚАР

Қырға қаптап төл өрген,
Көктем кезі дегенмен,
Жапалақтап қар жауды
Жер бетіне көгерген.

Қанша жауып оңдырар,
Осы шығар соңғы қар.

Азар болса азырақ
Жауқазынды тондырар.

ТЫРНАЛАР

Аспанда самғайды
Тырналар тізіліп.
Біреуі қалмайды
Қатардан үзіліп.

Сақтайды сапарда
Бірлікті кім мұндай.
Бұзылмас қатары
Кәдімгі шынжырдай.

ҰЯ

Ұя жасап тақтайдан,
Талға апарып байладым.
Жыл құсының шаттанған
Күттім қашан сайрауын.

Сол ұяны талдағы
Қараторғай мекендеп,
Күні бойы сайрады,
Жайлы пәтер екен деп.

КӨБЕЛЕК

Қырат түгел түрленіп,
Көз тартады керемет.
Гүл біткенге бір қонып,
Жүрген еді көбелек.

Қоюланып тағы бұлт,
Жауды жаңбыр себелеп.
Жапырақты жамылып,
Бұға қалды көбелек.

ЖАЛАУ ӨСІП ТҰРҒАНДАЙ

Бұлбұлдары сайраған
Бұйраланған бақ қандай!
Алма ағаштар жайнаған
Аппақ бантик таққандай.

Самал желмен таранған
Қызғалдақты қыр қандай!
Жер бетінде сан алуан
Жалау өсіп тұрғандай.

ТҮНДЕ

Балапаны байғыздың
Қалғып отыр орманда.
Құлағына жалғыздың
Күбірлейді жел майда.

Байғыз үяң келеді,
Сөзге сараң,
Ойға бай.
Қамсыз қалғи береді,
Күні бойы ойнамай.

Тек шымшықша секендеп,
Шошиды күн батқанда,
Аспан құлап кетер деп,
Адам ұйықтап жатқанда.

ҚАРА ТЕҢІЗ ҚАТПАЙДЫ

Кемелдің кең танауы
Келеді бір құрғамай.
Бұл әдеттен анайы
Жиіркенбей жүр қалай?

Аязында қаңтардың,
Аптабында шілденің
Пырсылдаудан танбайды
Тәрбиесіз мұрны оның.

Ал балалар таппайтын
Теңеу бар ма бейнелі:
“Жыл бойына қатпайтын
Қара теңіз” дейді оны.

ТӘТТІ ЖЕГЕНДЕ

Әппақ тісі Болаттың
Болатұғын балғадай.
Күні бойы соғатын
Тәттілерді талғамай.

Қарайтын ел қызығып
Қайран тісі ғажайып
Шіріп,
Сынып,
Мүжіліп,
Барады тым азайып.

Күткен емес тап мұны,
Өкініші күшті оның:
Ол жегенде тәттіні,
Тәтті жепті тістерін.

ТІС

Тісім қаулап шықты,
Санау қиын тіпті.
Бәрі қардай әппақ,
Әрі қандай мықты.

Ала қаптан алып,
Азу тіске салып,
Тастай қатты құртты
Жей аламын шағып.

ОРЫНДЫҚ

Қарағайдың қалдығын
Қанат қиып, қашады.
Қиыстырып барлығын,
Бір орындық жасады.

Жаман емес көргенге
Орындығы шикылдақ.
Ал отыра бергенде
Шыға келер бұлтындап.

АШЫҚ КҮН

Атамның баяғы
Жаралы аяғы
Жауынды күндері
Ауырып қалады.
Көрпесін жамылып,
Жатады сарылып.
Кенет күн ашылса,
Кетеді сауығып.

Кешкісін атамның
Қойнына жатамын.
Сипаймын ақырын
Сүттей ақ сақалын.

Таң атса күлімдеп,
Жүрегім дірілдеп,
Атама жүгірем:
— Күн ашық бүгін! — деп.

“ДӘРІГЕР”

Қадірлеген қалың ел,
Қалқаш — жақсы дәрігер.
Науқастарды қабылдап,
Отыр жалғыз дабырлап.
Кетігі бар тісінің
Қарап болып мысығын:
— Кәрі тышқан жеме! — деп,
Тапсырды оған шегелеп.
Тексерген соң бөпесін,
Айтты бірден төтесін:
— Жас емессің сен енді,
Таста емшек емгенді.
Қуыршағын көргесін,
Берді лайық кеңесін:
— Жүгірсеңші дедектеп,
Саған қимыл керек, — деп.
— Кезектегі кім енді? —
Деп дауыстап жіберді.
“Сыртта” ешкім жоқ еді.
Бұған “науқас” керегі.
Өзі жайлап күліп кеп,
Көрді әжесін үгіттеп:

— Жүре бермей “белім” деп,
Дәрігерге көрін, — деп.
— Қоя тұршы сол белді,
Одан әжең өлмейді.
— Мен бәрібір білемін,
Ауыратын жүрегің.
— Жаман емес ол-дағы,
Ренжітпесең, болғаны.
— Сыздайды ғой буының,
Қиын болар жүруің?
— Дәнеңе жоқ буында,
Жарар жүріп-тұруға.
— Ауру жоқ па басыңда
Немесе ақ шашыңда?
— Алаң болма,
Айнашым,
Шаш орнында,
Сау басым.

Қадірлеген қалың ел
Сонда әлгі дәрігер
Жылады жер төбелеп:
— Ауырмайсың неге! — деп.

ЖАРЫС

Қос жеңімді түрініп,
Түстім жаяу жарысқа.
Келемін зыр жүгіріп,
Мініп алып намысқа.
Қара терге малынып,
Топтан оза бергенде,
Балағыма шалынып,
Ұшып түстім
Мен жерге.

Қалағандай
Мен мына
Көпке күлкі болуды,
Балақ тұру орнына
Түріппін ғой жеңімді.

ҚҰРДАСТАР

Шақан зулап шабады,
Мініп алып шыбыққа.
Бек өрмелей алады
Сүйей салған сырыққа.

Қасен күлім қағады,
Шаңғы теуіп суықта.
Көбісі ер баланың
Құмар батыл қылыққа.

Бақай ғана баяғы
Жүреді ылғи иықта.
Салбырап қос аяғы,
Жерге жетер жуықта.

“АРДАГЕР”

Бұл Талаптың бойында
Құштарлық көп керемет.
Сегіз қырлы болуға
Лайық еді, не керек!

Көбінесе оң айтып,
Теріс кетіп қалады.
Барын оңай жоғалтып,
Жоғын зорға табады.

Кенет таси жөнелсе,
Кенет санын соғады.
Өзі ойланам дегенше,
Қолы орындап қояды.

Талай рет тайғанап
Суға батып,
Түсті отқа.
Болған еді арнамақ
Бар ғұмырын спортқа.

Биікке қол созайын,
Білек күшім бар еді,
Штангашы болайын,
Деп ұйғарды әуелі.

Ортан жілік тәрізді
Көтеріп көк темірді.
Біраз терін ағызды,
Көп ұзамай жерінді.

Киіп алып қолына
Боксшының қолғабын,
Үйренейін оны да
Деп қуана ойлады.

Көне қапты
Құм толы
Көрді ұзақ ұрғылап.
Қатыратын дінкені
Ойын еді бұл бірақ.

Арбағандай алаңда
Зырқыраған ала доп,
Шыға келді табанда
Футбол құмар бала боп.

Ұзақты күн
Аулада
Байқады доп қуалап.
Шыбын жаны бар бала
Бұған қайтіп шыдамақ.

Түк шықпады таңдаудан,
Болды ақыры белгілі.
Жаттығуға арналған
Құралдарға толды үйі.

Тұратындай,
Тегінде,
Мұнда спорт шебері,
Кейде оны көруге
Балдырғандар келеді.

Отырады сескеніп,
Жаутаң қағып барлығы.
Айтады бұл естелік,
Чемпионша әйгілі.

— Мынау менің қолғабым,
Құлататын бір ұрып.
Мына доппен ойнадым,
Алаңда зыр жүгіріп.

Мына жатқан шойынды
Көтергенде неше рет,
Тамашалап онымды,
Жасайтын жұрт
Қошемет.

Сол спортпен Мен дәйім
Айналыса бергенде,

Болар еді медалім
Көрсететін сендерге!

ТҮС

Ертег

Ауыр соғыш сабақ,
Қажып қайтты Қанат.
Таба алмады үйден
Жүрек жалғар тамақ.

Күлше,
Шұжық,
Қатық
Әкелсе ғой сатып.
Баруға дәл қазір
Тұр діңкесі қатып.

Диванға кеп жұмсақ
Отырғанда бір сәт,
Басы ауырлай берді
Қойғандай дәл
Құм сап.
Күшін жұмсап барлық,
Тұрмақ еді қарғып,
Тұра алмады бірақ,
Бара жатты қалғып.

***

Күлше,
Айран,
Шұжық
Бір дүкеннен шығып,

Жаяу жолға түсіп,
Кетті ілгері жүріп.

Күлім қағып күнше,
Дөңгеленген Күлше,
Жеткізбейді екен,
Жерге аяғы тисе.

Көңілденіп алған
Көк телпекті Айран,
Қайқаң қағып безді,
Қалсын елден қайдан.

Тастай салған жұлып
Жеңдей жуан Шұжық
Түсті қара терге,
Май шекесі қызып.

Алатындай жүлде
Алып ұшып мүлде,
Кіріп барды бұлар
Оқшау тұрған үйге.

Өстеді жұрт кейде,
Осылары жөн бе:
Бұларды елеп ешкім,
Шақырмады төрге.

Таныс аяқ-табақ
Қалды үнсіз қарап.
Өңшең суық жүздер,
Кілең салқын қабақ.

Көптің мысын басып,
Тұрды қатты жасып,
Болады екен құнсыз
Өзі келген нәсіп.

Өскен алыс қырда,
Түскен талай сынға
Айтты жайлап Күлше
Төрде жатқан ұлға:

— Қанат деген сіз бе?
Тәбеті ауған бізге?
Құрметіңіз үшін
Жетіңіз дәл жүзге.

Келдім сізді сыйлап,
Аспын көпке қымбат.
Болмас еді өкпем,
Жесеңіз тек турап.

Ал Күлшеден кейін
Сылап-сипап бойын,
Алға шығып Шұжық,
Айтты өзінің жөнін:

— Мен боламын Шұжық,
Жаралысым қызық.
Тоқ ішекке тыққан,
Ет пен майды мыжып.

Тураңыз да сәндеп,
Жей беріңіз дәмдеп.
Жүресіз тек аңсап,
Алсаңыз бір дәндеп.

Балағын шаң шалған,
Аяғы аздап талған
Таныстырды өзін
Көк телпекті Айран.

— Мен әйгілі Айран,
Бабалардан қалған.
Түнде ұйып шықтым
Сүттен кеше сауған.

Басып ердің шөлін,
Бекітемін белін.
Әрі сусын,
Әрі ас —
Деген мені елім.

Асқақ қарап елге,
Жатқан бала төрде,
Берді шұғыл бұйрық,
Келіп енді жөнге:

— Дәл таптыңдар мені,
Жақындандар бері.
Келіпсіңдер іздеп,
Қайтармайын кері.

Әй, Пышақ!
Сөз тыңда!
Кел жүгіріп мұнда!
Алдындағы нанды
Қиқымдамай тура!

Мен көрмеген көптен
Майлы шұжық неткен!
Шайнауға оңай болсын,
Турап көрші еппен.

Шанышқы!
Жет жылдам!
Жарамас бос тұрған.
Өзің шаншып алып,
Әперетін бұл дәм.

Тостағаным жұмыр,
Бері қарай бұрыл.
Айран құйып алып,
Тура маған жүгір.

Жүзі қылпып тұрған,
Жалаң пышақ жылмаң
Шұжық пенен нанды
Қойды турап жылдам.

Шанышқы жан салып,
Шұжықты іліп алып,
Асатады ұлға,
Құстай ұшып барып.

Кер тостаған қайың
Білетін іс жайын,
Тосты ауызға еппен
Құйып алған дәмін.
Шығармастан терін,
Ауыртпастан белін,
Соғып отыр Қанат
Келген асты тегін.

***

Кенет көзін ашса,
Таусылыпты ас та.
Жаңағы тоқ Қанат
Болғаны ма басқа?

Бұл оқиға ерек
Түсі болса керек.
Өйтпесе,
Ас оған
Жалынар ма же деп.

Кіріспесе іске,
Не тиеді тіске.
Тегін сый мен құрмет
Болады тек түсте.

СӘЛІМ “ҒАЛЫМ” АТАНБАҚ

Сәтін тапса болғаны,
Сәлім баққа кіреді.
Бармақтай көк алманы
Көрген болып жүреді.

Ғалым деген атаққа
Жету ме екен арманы,
Қол созады бұтаққа,
Зерттемек боп алманы.
Кіретіндей кітапқа
Құпия ашса, жарады.
Тек төменгі бұтақта
Алма азайып барады.

ТАЛАП ПЕН САҒАТ

Қылығы бар Талаптың
Бәрімізге ұнайтын.
Жатар кезде Сағаттың
Қоңырауын бұрайтын.

Қоңырауы сағаттың
Таң атқанын білдіріп,
Оятады, Талаптың
Құлағына шыңғырып.

Әдеті бар Талаптың
Қорылдайтын көп уақыт,
Қолындағы сағаттың
Қоңырауын тоқтатып.

АРЫСТАНМЕН АЙҚАС

Қасыма ертіп әпкемді,
Келе жатқам тоғайда.
Қос арыстан тап берді,
Мұнша сұсты болар ма!

Құба жүзі қуарып,
Әпкем жылап жіберді.
Қыздың бәрі жылауық.
Жұбатып көр мұны енді
Қайрат толы бойымда,
Жігітпін ғой жүректі.
Жаудың көзін жоюға
Сыбандым қос білекті.

Тұрған аңнан алдымда
Айырылып қалам ба,
Құйрығынан алдым да,
Лақтырдым қырық қадамға.

Маған шоши қарады
Екіншісі ерекше,
Аяғымды жалады
Жата қалып,
Төбетше.

Жоқ үрей де,
Қорку да,
Келем тоғай ішінде.
...Осындай бір оқиға
Болған менің түсімде.

ӘУПІЛДЕК

Әупілдектің дауысы
Күндік жерге жетеді.
Тербеліп көл қамысы,
Тау жаңғырып кетеді.

Әупілдейді
Бір ауық
Ауыз жаппай,
Жақ талмай,
Біз білмейтін бір алып
Тау қопарып жатқандай.
Тыным көрмей,
Күнімен
Көтергендей ауыр жүк,
Әупілдектің үнінен
Қалжырайды қалың жұрт.

Кей даурықпа балалар
Қимылдайтын құр тілі,
Әупілдекке айналар,
Көтерсе бір шырпыны.

ШЫНЫҒУ

Ыстық күнде тон киген
Бір баланы көрдім мен.

Белін қысып буыпты
Бір құлаштай кендірмен.

Ми қайнатқан шілдеде
Пысынап жүр бұл неге?
Жөн сұрадым баладан,
Білмек болып бірдене.

Тонды бала бұрылып,
Жауап қатты жымыып:
— Шыдау үшін ыстыққа
Жүргенім ғой шынығып.

ҰЛДАР

Бір ғажабы ұлдардың,
Көрсө бөтен баланы, —
Шікірейіп тұрған кім! —
Деп өшіге қалады.
Танысудың орнына,
Қағыспақ боп әлгімен,
Түседі қыр соңына
Анталаған “жау” кілең.

Алса егер “қоршауға”,
Бірі қағып,
Бірі атып,
Қанша қайсар болсаң да,
Жібереді жылатып.

Кейде тоқай алады,
Шодырайтып шекесін.
Разы болып қалады,
Келмесе ертіп көкесін.

Түсінеді сынды әркім,
Кек тұтпайды ешбірі.
Осылайша ұлдардың
Басталады достығы.

НЕ ЖАУЫП ТҰР?

Қоюланып қара бұлт,
Төкті көктем жаңбыры.
От басына қамалып
Отыр елдің барлығы.

— Нан жауып тұр,
Нан жауып! —
Деді көкем көңілді.
Өзі соған таң қалып
Отырғандай көрінді.
Сүт жауып тұр,
Сүт жауып! -
Деді апам қуанып.
Тегін аққа жұрт қарық.
Болатындай бір ауық.

— Нұр жауып тұр,
Нұр жауып! —
Деді әпкем жымыш,
Қолда ұршығы зыр қағып,
Отырған жіп иіріп.

Осы сәтте
Өз сөзін
Көкем қайта жалғады:
— Шаш-етектен өссе егін,
Сол ғой нанның жауғаны.

Апам сондай емес пе,
Ойлайтыны мал қамы:
— Сияр тояр, көк өссе,
Сол ғой сүттің жауғаны!

Шешіп ойын жұмбақша,
Әпкем тағы сайрады:
— Қырды қызыл гүл жапса,
Сол ғой нұрдың жауғаны!

Сөзді бөлмей тындадық,
Құтырмадық,
Күлмедік.
Сыртта жаңбыр тұр жауып,
Елге
Нан,
Сүт,
Нұр болып.

ҚОЛ АРБА

Жалаң аяқ бар бала
Жарысып жүр аулада.
Сирақгы екеу алдағы
Суырылып заулады.
Тыпырлайды төрт бала,
Тобын жазбай ортада.
Жейдесі бар қолында,
Сары бала соңында.
Қалған екен жырылып,
Келеді жай жүгірід.

Озып келген екеуі
Бәрін мазақ етеді.

Қатар келген төртеуі
Қасып қойды желкені.
Артта қалған сары бала
Оқшау жатыр аулада.

Қарап алып айнала,
Сөзге тартты сары бала:
— Жатқанша күр ерініп,
Қайтайық та шомылып.

Қос жүйріктің жаңағы
Қатар шықты жауабы:
Келгенің жөн шомылып,
— Қалдың шаңға көмілші!
Жата берсең ерініп,
Кетесің ғой семіріп!

Түртті біреу тағы да
Сары баланың шабына:
— Жолға шыға шөлдесең,
Жете алмассың көлге сен!

Жатқан бойы керіліп,
Айтты бірі ерініп:
— Не десең де сен, мейлі,
Жаяу барғым келмейді.

Сары бала әлі де
Бой бермеді бәріне:
— Онда көлік табайық,
Соған мініп барайық!

Жалт қарасты аулада
Қаңсып жатқан арбаға.

Қос тертелі қол арба,
Ұнай кетті оларға.
Ұшып тұрып сары бала,
Айқай салды айнала:
– Отырындар!
Сендерді
Сүйреп барам көлге енді!

Талас тынған секілді,
Бәрі арбаға отырды.
Сөзге берік сары бала,
Жегілді кеп арбаға.

Отырғандар “шүү” деді,
Бірақ арба жүрмеді.
Жалғыз бала арбаны
Мүлде қозғай алмады.
Қарғып түсіп бір бала,
Жегілді кеп арбаға.
Отырғандар “шүү” деді,
Бірақ арба жүрмеді.
Тағы бірі жалма-жан
Қарғып түсіп арбадан,
Үшеу болып сүйреді,
Бірақ арба жүрмеді.
Тағы бірі жалма-жан
Ырғып түсіп арбадан,
Қосылғанда оларға,
Сәл қозғалды қол арба.
Тағы бірі жалма-жан
Сырғып түсіп арбадан,
Қосылғанда оларға,
Жылжи берді қол арба.
Түсіп жерге қалғаны,
Зымыратты арбаны.

Салдырлаған қол арба
Осынша азап болар ма.
Жеті бала жегіліп,
Қабырғасы сөгіліп,
Табан тасқа сойылып,
Алақандар ойылып,
Күнге күйіп маңдайы,
Шөлден кеуіп таңдайы,
Қызық болды арбаны
Бекер сүйреп барғаны.

ТУҒАН КҮН

Тойлау үшін
Биылғы
Менің туған күнімді,
Киіз үйге толды жұрт,
Керегесі тұрулі.
Желпігендей жел бейне,
Қоңыр салқын кең бөлме.
Отырғандар айнала
Ұқсайды зор шеңберге.

Сәнді бөрік,
Белбеуі
Топ қария төрдегі:
— Сен жаулауға қонақсың,
Қасымызға кел, — деді.

Қастарына бұлардың
Қосылуға ұялдым.
Баланың өз орны бар,
Біледі ғой мұны әркім.

Келді бірақ мақтанғым,
Тойым болып
Жатқан күн!
Жайлап келіп
Отырдым
Арасына қарттардың.

Жайғасқан соң
Төрге енді,
Шолып едім шеңберді,
Көрдім қанша ағаны,
Апаларды,
Жеңгейді.

Ойнайтын ат жалында,
Жарайтын мал бағуға
Ұлдар да отыр тымпиып,
Үлкендердің жанында.
Жайлаудағы той еркін,
Үлкен-кіші демейтін.
Қартқа құрмет көрсетсе,
Баланы да елейтін.
Ақ дастарқан алдымыз,
Таттық талай дәмді біз.
Тостағанда толып тұр
Сапырылған сары қымыз.

Шамасы,
Жүз жастағы
Қария сөз бастады:
— Тартуым, — деп
Алдыма
Ат қамшысын тастады.

— Құлағыңды тұр, балам,
Озады сөз тыңдаған.
Ат үстінде қартайып
Алжып отыр бұл бабаң.

Тартысым да,
Тойым да —
Бәрі бірақ ойымда.
Осы қамшы әрдайым
Жүрді менің қолымда.

Ат бауырлар ақ қарда
Келген қасқыр қапталға,
Құлаушы еді,
Қаңқ етіп,
Қамшымен бір тартқанда.

Осып түсер шағымда,
Қолда қамшым барында,
Жасақ ертіп жүргендей,
Жасқанатын жауым да.

Ұратындай киесі,
Қадыр тұтқан иесі
Елге мәлім ежелгі
Бес қарудың бірі осы.

Айтып осы жөнінде,
Келдім саған беруге.
Атаңның бір мұрасы
Тұрсын сенің төрінде.

— Таптырмайтын тәбәрік!
— Мүлік қой бір қаралық!

– Тастап кетпей бір жерге,
Астанаңа бар алып.

Жұрт осылай дүрлікті,
Мақтап мына сыйлықты.
Ал қария жасында
Болса керек шын мықты.

Айырықша бар сыры
Қолыма алдым қамшыны.
Көз тартады
Сабының
Өрнегі мен айшығы.

Ер серігі сенімді,
Аса сұсты көрінді.
Сілтеп қалсаң болғаны,
Тілердей сом темірді.

Отырған оң жағымда
Таудай үлкен қария,
Алып сөздің кезегін,
Қарап қойды маңына:

– Уа халайық!
Мұндайда
Үміт артқан ұлдарға
Белбеу керек емес пе,
Белін мықтап буғанға.

Өтіп кеткен дәуренім,
Қайтып кеткен дәрменім
Саған келіп дарысын,
Белдігімді ал менің!

Күші кеміп,
Қартайған
Таудай атай шалқайған
Шешіп беріп белдігін,
Қағып қойды арқамнан.

Қарттар бастап төрдегі,
Кернеген жұрт бөлмені
Дабырласа жөнелді,
Қошеметтеп енді оны.

— Бәрежелді!
— О, пәлі!
— Осындай қыр шопаны!
— Бұл атаңның белдігі
Түйеге тең боталы.

Ақсақалын,
Ақ шашын
Көп ардақтап жатқасын,
Қолдан қолға қыдыртты
Шалдар мүйіз шақшасын.

Келіп өзі жаныма,
Разы бол деп барыма,
Тақиясын тер сіңген
Сыйлады бір қария.

Бәрін айта та,
Бірін айт,
Той керемет тұр ұнап.
Тіпті маған атады:
Бірі қозы,
Бірі лақ.

Өмірімде алмаған
Тартуларға таң қалам.
Ешкім
Ешбір тойымда
Берген емес мал маған.

Қала халқы
Мұндайды
Балаларға қимайды.
Әрі кетсе,
Жандыдан
Тоты
Торғай сыйлайды.

Бәрі ғажап жайлауда:
Ойпаттар да,
Таулар да,
Тіпті, атам да,
Әжем де,
Танымайтын шалдар да.
Дастарқанға салғасын
Даярлаған дәмді асын,
Әкетті әжем үйіріп
Тойдың барлық шаруасын.

Атам мұртын шиырып,
Масаттана жымыып,
Сөз тастады саңқылдап,
Қарттар жаққа бұрылып:

—Ұлы жігіт болғанда
Ата шалқып,
Толмай ма!
Мен де сыймай отырмын
Осынау кең қойнауға!

Қуанышты,
Дүбірлі
Той үстінде бүгінгі
Мен сүйікті ұлыма
Арнадым кер құлынды.

Дауылдасқан жұрт тағы
Атам сөзін құптады.
Тостағанда тосылған
Қымыздарын ұрттады.

Бақыттымын мен бүгін,
Тиді еншіме кер құлын!
Қозы-лағым,
Қамшым бар,
Бар тақиям,
Белдігім.

Мен белімді шарт буып,
Қамшымды ұстап,
Ат мініп,
Малымды айдап,
Қалаға
Қайтар ма екем
Шат күліп.

Айтса атам біліп тек,
Қалсам керек жігіт боп.
Бала бойы жайлауда
Тез өсер ме биіктеп.

Қарап қойдым ұрлана
Өз бойыма,
Тұлғама.
Мендей өскен жоқ шығар
Қаладағы бір бала!

ҚОЗЫ

Ағай қозы сыйлаған
Менің туған күніме.
Қуаныштан
Сыймағам
Сонда атамның үйіне.

Үйреткен соң
Қолымнан
Шөп жегізіп,
Су беріп,
Қалмай қозы соңымнан,
Жаздай маған жүрді еріп.

Тойып алса жайлаудың
Шөптеріне сан түрлі,
Қозы аузынан әрдайым
Көк иісі аңқиды.

АҒАЙЫНДЫ ЕКЕУМІЗ

Ағайынды екеуіміз
Ақылдымыз,
Еркеміз.
Ақылды ғой қарғамыз, —
Дейді күнде анамыз.
Бұлар біздің еркеміз, —
Дейді сонда көкеміз.
Қалушы едік бір кезде
Қызарактап бұл сөзге.
Қазір құлақ үйренді,
Қысылмаймыз мүлде енді.
Ал ақылды болғаннан

Алғысымыз жоқ алған.
Және бізді ерке деп,
Көрген емес желкелеп.
Бетімізден қақпайды,
“Болмайды” деп айтпайды.
Қаласақ та нені біз,
Табылады сонымыз.
Сыйға тартқан екеуі
Ойыншықтар жетеді.
Білмейміз біз есебін,
Бөлмеде жоқ бос орын.
Көрген адам ойланбай,
Дүкен десе болғандай.
Бірақ бекер жатады,
Көбінің бар ақауы.
Қосақтаулы күйінде
Велосипед тұр үйде.
Біреуі оның көнерек,
Қисық артқы дөңгелек.
Екіншісі су жаңа,
Ершігі жоқ бір ғана.
Түбі тесік кеменің,
Беті бүтін тек оның.
Сынық қанат самолет,
Құлағандай жаңа кеп.
Бір ай болды сынғалы
Ағаш аттың сирағы.
Бірақ бүтін добымыз,
Қармағымыз, торымыз.
Жоқ екенін “Волгамыз”
Ойламаппыз онда біз.
Армандадық тек енді
Автомобиль дегенді.
Болса және педальді,

Жүргізуге қолайды.
Су да,
Май да құймайсың,
Гүрідетіп тұрмайсың,
Тисе аяғың педальға,
Жылжығаның сен алға.
Шіркін,
Жүрсең зулатып,
Сол емес пе шын бақыт!

***

Келген сәтте көкеміз,
Қарсы ұмтылдық екеуміз.
Көре қойдық нақ сонда
Әкелгенін ақ “Волга”.
Сыйлық еді
Бұл анық
Қуануға тұрарлық.
Көкке жетті төбеміз,
Тек күлімдей береміз.
Кірген бойда аулаға
Қойды жерге жай ғана.
Ортаға алып енді оны,
Отырдық біз көргелі.
Қызықтырар қауымды
Автомобиль кәдімгі.
Жарқырап тұр бояуы,
Қарасаң көз тояды.
Қалауыңша жағылар
Маңдайыңда шамы бар.
Бек ыңғайлы бұруға
Тетігі бар мұның да.
Сүйейтіндей арқаны
Отырғышы бар тағы.

Жаңа тиген жерге кеп
Бедерлі төрт дөңгелек.
Ашып қойған төбесін,
Маңайды анық көресің.
Ал қарсыдан жел ессе,
Тіпті рахат емес пе!
Дәу “Волгадан” жайлылау
Секілді екен дәл мынау.
Маған қатты түр ұнап,
Кетсем қазір зымырап!
Көп қараудан жалығып,
Ағайыма жалынып:
— Мен жүргізіп көрейін,
Сен байқашы, — деп едім,
Ағам маған бұрылып,
Айтты ақылын жымыып:
— Ешкім біздің қолдағы
Айдап кетпес “Волганы”.
Жүргізесің сен де әлі,
Сабыр етсең болғаны.
Желе берер тебінсе,
Ат емес бұл,
Меніңше.
Автомобиль жөнінде
Білгенің жөн сенің де.
Тетіктерін мен оның
Түсіндіріп беремін.
Айтқанымды ал ұғып,
Тұрма аңқиып,
Аңырып.
Көр сонан соң жүргізіп,
Жібереің мінгізіп.

Асықпады ағайым.
Қасып қойып самайын,

Есіктердің тұтқасын
Көріп,
Сипап шыққасын,
Маған ернін шүйіріп,
Әр жеріне үңіліп,
Бір тұрып,
Бір мықшиып,
Жүріп алды ысқырып.
Көрсетіп ақ қорапты,
Маған біраз жөн айтты.
Төрт дөңгелек туралы
Айтып тағы қинады.
Байқатып бар өнерін,
Қайда отыру керегін,
Қалай есік ашуды,
Қалай педаль басуды,
Қалай рульді бұруды,
Қалай қатты жүруді
Айтып жатыр ағайым.
Мен жалығып барамын.
Судай жаңа машина
Тұрған кезде қасында,
Текке уақыт кетіріп,
Керегі не отырып!
— Не сен,
Не мен,
Біреуміз
Бұған қашан мінеміз? —
Деп әдейі сұрадым,
Жетпеген соң шыдамым.
Асықпастан ағайым,
Қайтарды сол жауабын:
— Түсінсеңші,
Бауырым,

Қайда кеткен сабырың!
Машина айдау оңай ма,
Емес қой бұл қол арба.
Қай жерінде не барын.
Дұрыс біліп қойғаның.
Қимылдатып қол ұшын,
Тер төгеміз ол үшін.
Лезде бұзып,
Мына біз.
Лезде қайта құраймыз.

Сөйтіп, Ағам көнбеді,
Бойымды ашу кернеді.
Ойын анық аңғардым,
Жылауға мен сәл қалдым.
Сезбесін деп мұнымды,
Шығармадым үнімді.
Қорқытамын мен кімді,
Тістеледім ернімді.
Лыпыл қағып қолы оның,
Істей берді дегенін.
Бөлшектерді шетінен
Бұрып алып ретімен,
Тастай беріп жанына,
Еңкейеді тағы да.
Алған сайын бір-бірлеп,
Бара жатыр үңгірлеп.
Ақтарылды не түрлі
Үлкен-кіші тетігі.
Мына руль де,
Педадь да
Қосылды кеп соларға.
Тік тұрған төрт дөңгелек
Құлады әр жерге кеп.

Темір болып шашылып,
Көз алдымда таусылып,
Ақ машина құруға
Айналды енді,
Шынында.
Аман қалған не бары
Ақ қаңылтыр қорабы.
Тасбақаша тарбиып,
Жатыр жерде
Шаң жұғып.
Тіл қатпаған манадан,
Мылжындады тағы ағам:
— Шыда азырақ,
Балақан,
Суысын сәл алақан.
Ағаң барда алдында,
Ештеңеге қайғырма.
Жөнделеді “Волгаң” да,
Үлгересің ойнауға.
Мініп жолға шығасың,
Оңға-солға бұрасың.
Балаларға жолдағы
“Беп”, “беп” десең болғаны,
Мынау басып кетер деп,
Қашады ғой тепендеп.
Ұзап кете бересің,
Машинаңа сенесің.
Сондай кезде
Ал тосын
Жүрмей қалса қайтесің?
Дөңгелекті бір ұрып,
Тексересің үңіліп.
Қабырғасын ашасың,
Бөлшектерін шашасың.

Автомобиль атаулы
Болмай қоймас ақаулы.
Сынған екен бөлшегі,
Бүгіндейсің сен соны.
Бөлшектердің барлығын
Керек қайта салуың.
Құрау деген, міне, осы,
Оның бар өз жүйесі.
Бұзғанымға қараудан
Жалықпадың манадан.
Демек,
Оны үйрендің,
Пайдасы зор білгеннің.
Көрсетейін бұларды
Енді қалай құрауды.
Өзің қолмен қойғандай,
Істеген жөн ойланбай.
Бітіргендей курсты,
Білесің бар жұмысты.
Толып жатқан бұранда
Бәрі есте тұрар ма.
Ретпен алып қолыңа,
Қондырасың орнына.

Шыдамадым енді мен,
Тартып қалып жеңінен,
Қараттым да өзіме,
Айттым қарап көзіне:
— Сен қираттың мынаны!
Оңай болмас құрауы.

Бірақ бұған ағайым
Шытқан да жоқ қабағын:
— Қиратқам жоқ түгін де,
Барлығы сол күйінде,

Ал ақтарған себебім,
Сен көрсінші деп едім.
— Қандай еді машина,
Қалай қидың шашуға!
Қайда аппақ “Волгамыз”
Енді немен ойнаймыз.
Жинап-теріп бұларды,
Бастасаңшы құрауды!
Кезектесіп мінейік,
Зымыратып жүрейік.
— Шашқан болсақ жаңа біз,
Қайта құрап аламыз.
Сен де ептеп еңбек ет,
Осындайда бер көмек.
Бөлшектерді тасып тұр,
Әрі мені асықтыр.
Қойып бекер керісті,
Қыздырайық тек істі.
— Неден бастап тасиын?
Дедім, тарқап ашуым.
— Құрағанда,
Алдымен
Дөңгелекті салу жөн,
Жатқан “Волга” үйелеп.
Тұру үшін түрегеп.
Қазір бәрін тездетем,
Құрау деген сөз бе екен.
Дөңгелекке қол жалғап,
Қарап едім мен барлап,
Теріс салып қойды ма,
Бекіте алмай орнына,
Ағам қатты терледі,
Зая кетті еңбегі.
Көп тетіктер іштегі,

Орнына дәл түспеді.
Бұрандалар жердегі
Тағы тура келмеді.
Көрінгенмен бір келкі
Бірі жуан,
Бірі олқы.
Бейнеттендік бекер біз,
Енді қайтер екенбіз?

***

Оңға баспай ісіміз,
Удай ашып ішіміз,
Отыр едік аулада,
Үнсіз қарап айнала.
Бір топ бала бұрылып,
Келді бізге жүгіріп.
Шеттерінен көңілді,
Соқса керек ойынды.
Айтпай бәрін ұғынды,
Іске жедел жұмылды.
Еркін жетті бұларға
Бөлшек,
Тетік,
Бұранда.
Ұстауға көк темірді
Сәл ептірек көрінді.
Бәрі қызып кетіпті,
Бұрап жатыр тетікті.
Құрайтындай қолдары
Құрып кеткен “Волганы”.
Дөңгелектер бір-бірлеп,
Өз орнына тұрды кеп.
Көптің қолы,
Ақылы
Тындырды істі ақыры.

Жөнделген соң “Волгамыз”
Дайындалдық жолға біз.
Тұр орнында барлығы,
Кім жүргізбек ал мұны?
Ағам рульге отырды,
Нағыз шофер секілді.
Балаларға айнала
Қарап алып паңдана,
Бізге бұлғап бір қолын,
Көзі жайнап тұрды оның.
Басқан сәтте педальді,
Мақтан, сенім жоғалды.
Қозғалмады орнынан.
Түсінбедім мен бұған.
Көз алдында ұлдардың
Жылауға мен ұялдым.
Қайран қалып тағы да,
Қарағанда маңыма,
Тетіктердің кейбірі
Жатыр екен сол күйі.
Салмады екен неге оны?
Болмады ма керегі?
Қалғаны ма артылып?
Қарап тұрмын аңқиып.

ЕРЕКШЕ КҮН

Бүгінгі күн
Бір түрлі,
Түс сияқты,
Сикырлы.
Өздігімнен ояндым,
Қандырған соң ұйқымды.

Түс емесін білгенмен,
Түсіне алмай бірден мен,
Қарай бердім бөлмеме,
Көзім әбден үйренген.

Қалай екен мұнысы?
Неге күнгірт үй іші?
Қорқынышты көрінді
Қараңғы төрт бұрышы.

Ұшып тұрып
Мен жылдам
Жатқан жылы орнымнан,
Терезеге ұмтылдым,
Перде тұтқан торғыннан.

Шетін аштым перденің,
Тек ештеңе көрмедім.
Жаңбыр жауып тұр екен,
Байқағаным сол менің.

Болар мұндай
Күн сирек,
Жүрегім тұр дүрсілдеп.
Оятпаған болды ғой,
Бүгін үйде жүрсін деп.

Кім құмартар жауында
Балабаққа баруға,
Ойнап қана отырам
Мен әжемнің жаныңда.

Ерекше екен
Бүгін күн,
Мен куана жымыдым.
Жастығымды теңкиген
Жұдырықпен бір ұрдым.

Ұйқым бүгін қанды анық,
Қайтем жатып жайланып.
Жүгірдім үй ішінце,
Үстелді шыр айналып.

Дүңкілдетіп еденді,
Қарғып көрдім мен енді.
Тер шығарып,
Өзімше
Сергіттім сәл денемді.

Содан кейін жуынып,
Асықпастан киініп,
Соқпақ болып ойынды,
Алдым жеңді түрініп.

Тайбурылдай ақылды
Ерттеп ағаш атымды,
Аттандым бір айқасқа,
Қысып қалып тақымды.

Асып туған батырмын,
Арыстанша ақырдым.
Қарсы келген дұшпанды
Шөпше шауып,
Жапырдым.

Жұрт ермесе соңыңнан,
Түк шықпайды ойыннан.
Сәлден кейін
Жалықтым
Тіпті батыр болудан.

Атым жатыр болдырып,
Мен отырмын ой қуып,

Терезенің түбінде,
Сыртқа қарап,
Телміріп.

Жаңбыр үнсіз себелеп,
Тынар емес,
Не керек!
Үйдің іші көңілсіз
Болып кетті керемет.

Мына жаңбыр бірақ та
Жауа қоймас бір апта.
Көп ұзамай,
Ойнармыз
Асыр салып шуақта.

Айналаның бәрі бұлт
Кеткендей үй тарылып.
Жылардай боп отырмын,
Балабақты
Сағынып.

ЖЕКЕ БАТЫР

Мініп алып Шыбық ат,
Шықты Қанат зымырап.
Кезікпейтін көп ұлда
Қылышы бар қолыңда.
Қарай берді айнала,
Жетпей тұрған “жау” ғана.

Көріп мектеп қақпасын,
Солай бұрды ат басын.
Жақын келсе аулаға,

Осында екен бар бала.
“Жау” дегенің осылар,
Жасқанатын несі бар!

Қамсыз ойнап жүр көбі,
Елемейді мүлде оны.
Араласты соларға,
Онсыз батыр болар ма.
Тұрғандарға құр қарап
Шапты жалғыз “уралап”.

Аманкелді сияқты,
Жаулар — жаяу,
Бұл — атты.
Арыстанша ақырып,
Шықпақ шөпше жапырып.
Енді ғана Жайды ұғып,
Қалды бұдан қаймығып.

Шар еткенде қоңырау,
Күтсе керек соны “жау”,
Жапырыла жалт берді,
Ішке қарай лап қойды.
Қанат осы көпке еріп,
Бір класқа кетті еніп.
Бұл “батырға” жүректі
Қалың “жауы” шу етті: —
— Мектепке атпен кіруге
Болмайды ғой,
Мұның не?

Бақырайып көздері
Қорқып кеткен өздері.
Ауыздары бұртиып,

Қыздар отыр үрпиіп.
Болмаса тек көптігі
Қолдарында жоқ түгі.
Байқап мұны енді анық,
Батыр қалды ойланып,
Басын бұрып атының,
Шығып кетті ақырын.
Жоқ!
Қарусыз “жауларды”
Қанат қыра алмайды.

ЖҮЛДЫЗШЫ

Сары,
Күлгін,
Жалқын,
Жұлдыздары айқын
Жаздың қоңыр кеші,
Самал ескен салқын.

Бөленген жас бауға
Шағын жасыл аула.
Көк иісі жұпар
Жайылады маңға.

Ақшам түсе Қанат
Ашық көкке қарап,
Күбірлетіп ернін,
Жатыр жұлдыз санап.

Қос жанары жайнап,
Көктің жүзін шарлап,
Қанша жұлдыз барын
Анық біліп алмақ.

Оған таныс еді
Жұлдыздардың көбі.
Шашыраған көкке
Көбіктей құс жолы.

Батқан мөлдір көлге
Секілді алтын теңге,
Көрінеді анық
Темірқазық елге.

Білмепті бұл бұрын,
Байқады тек бүгін,
Жұлдыз санау деген
Жұмыс екен қиын.

Өріс толы төлді
Санағандай болды.
Қойды есебі жүрмей,
Жаңылыса берді.

Ең керегі бұған
Керемет зор шыдам.
Және кешке көкті
Баспасын бұлт,
Тұман.

Қуған бала мақсат,
Кетпейді ғой тастап.
Біреу...
Тоғыз...
Отыз, —
Дейді қайта бастап.

Болмаса да жарық,
Тұрған жаңа жанып

Бір елеусіз жұлдыз
Кетті кенет ағып.

Құлады екен неғып,
Қалған болар сөніп,
Деп ойлады Қанат,
Көзіне жас келіп,-

Жүрегін бір түйреп,
Кетті үрей билеп.
Көктегі көп жұлдыз
Қалғандай сәл сиреп.

Жасыл,
Күлгін,
Сары
Жұлдыздардың бәрі
Ағып түссе егер,
Қандай болмақ жайы?

Сөнсе мына мың от,
Басар жерді түнек!
Көк күмбездей аспан
Қалар еді жүдеп.

Айта көрме оны,
Қайнап онда соры,
Өзі ғана болмақ
Жұлдызшының соңы.

Естияр ұл бірақ
Қайтсін бекер жылап.
Жымың қағып бұған
Тұрды сансыз шырақ.

Өзін енді Қанат
Қарауылға балап,
Жұлдыздарын қайта
Қоймақ болды санап.

Болса талап,
Жігер,
Әлі санын білер.
Көктегі көп жұлдыз
Тұрса болды түгел.

АРАША

Сүтке малған тұмсығын
Сүртіп отыр бір шыбын.
Төгіп-шашып бұл ақты,
Артық ішкен сияқты.
Бөрткен дәндей
Су сіңіп,
Қарны кеткен тырсиып.
Өз салмағын ауырлап,
Алмақ еді дамылдап,
Байқап осы Шыбынды,
Торғай оған шүйілді.
— Сүтке әбден тойынып,
Шыққандайсың шомылып.
Адал асын басқаның
Жетер енді ластауың!

Мына Торғай ашулы
Зөре-құтын қашырды.
Шығармақшы бір бүлік,
Қалды Шыбын шыңғырып.

Мысық естіп бұл үнді,
Бері қарай жүгірді.
Мұртын талдап тараған,
Үстін сәндеп жалаған,
Бар өңінде шын айбат,
Жөн сұрады мияулап:
— Мына әлсіз жәндікті
Шырылдатқан қай мықты?
Торғаймысың кәдімгі,
Ағызайын қаныңды!

Мысық ыршып түсті де,
Төнді құстың үстіне.
Шошып жаудан білекті,
Торғай байқұс шыр етті.

Естіп қалып бұл үнді,
Төбет бері жүгірді.
Жайын ауыз,
Жуан төс,
Томар мойын,
Тұман көз,
Ашу қысқан арландай,
Арсылдап кеп,
Салды айғай:
— Бырт еткізіп белінді,
Сыпырамын терінді!
Босат мына Торғайды,
Бұл бейшара ненді алды?

Ит Мысыққа атылып,
Алды тісін батырып.
Мысық шапшаң әрі епті
Қапы қалып, шар етті.

Құнан естіп бұл үнді,
Бері қарай бұрылды.
Құрық мойын,
Қыл құйрық,
Шоқғығы зор,
Шын жүйрік
Жерді тарпып үш рет,
Айтты Итке кісінеп:
— Сен Мысықты жәбірлеп,
Жатырмысың тағы илеп!
Оймай тұрып төбенді,
Тентектікті қой енді!

Жібергендей ат теуіп,
Жан ұшыра Жалт беріп,
Шаңқылдады көк төбет,
Шығып алып шеткерек.

Естіп ащы бұл үнді,
Ит иесі жүгірді.
Ұзын сирақ сары бала
Қарап еді айнала,
Көрді өзінің Құнанын,
Жымырған қос құлағын.
Білмесе де әлі анық,
Айтты соған қадалып:
— Қаңсылатқан мынаны
Сен шығарсың,
Сыңайы.
Бұл жөніне жүрген ит,
Мал қайырып, үй қорып.
Қоқандама сен бұған,
Түсіндің бе, Кер құнан?

Шыдамай бұл жалаға,
Құнан айтты балаға:
— Мына төбет бүлдірген,
Арашалап жүрмін мен.

Күдік туып кенеттен,
Жөн сұрады Төбеттен:
— Шу шығарған сенбісің,
Неге сонша толды ішің?

Ит шыдар ма жалаға,
Шындықты айтты балаға:
— Мысық бәрін бүлдірген,
Арашалап жүрмін мен.
Қуып шындық ұшығын,
Тергеді енді Мысығын:
— Айтшы, маубас, сыланған,
Сен бе шатақ шығарған?

Көнбей мына жалаға,
Мысық айтты балаға:
— Анау Торғай бүлдірген,
Арашалап жүрмін мен.

Ең соңында Торғайды
Тергемек боп,
Қолға алды:
— Шу көтерген сен дейді,
Құс едің ғой көргенді?

Шыдамай құс жалаға,
Шындықты айтты балаға:
— Шыбын бәрін бастаған,
Таза сүтті ластаған...

Бала жайды ойланып,
Түсінгендей болды анық.
Қырқысса да маңадан,
Мыналардың бәрі аман.
Әлсізге
әркім араша
Болған қандай тамаша!

ТЫМАҚ КИГЕН ИНЕЛІК

Қарашада қар жауып,
Қақап кетті
Күн кенет.
Қыстың қайта айналып
Келгені ғой бұл,
Демек.

Шошытқандай мына күн,
Атам жылы киінді.
Алды түлкі тымағын,
Жаздай тұрған ілулі.

Қатты сілкіп жіберді
Қолындағы тымақты.
Оны басқа киерде
Сөйту керек сияқты.

Күзгі кеште Шық түскен
Тымаққа еніп алған ба,
Бір инелік шықты іштен
Атам сілкіп қалғанда.
Ұшып шыққан тымақтан

Шидей арық инелік
Баққа енгендей
Гүл атқан
Қанаттарын жүр керіп.

Жайлы тиіп құлаққа
Қанатының сыбдыры,
Кетті айналып шуаққа
Қыстың суық бұл күні.
Тамашалап,
Таңданып,
Инелікті көріп біз,
Тіл-жағымыз байланып,
Үнсіз тұра беріппіз.

Орнына бас киімді
Атам қайта
Қойды іліп:
— Қыста шықсын биылғы
Тымағымды сол киіп.

Ал инелік
Тымақты
Асықпады киюге.
Жаз шыққандай шуақты,
Ұшып-қонып жүр үйде.

КЕРІКТІҢ МОЙНЫ

Шөбін шалып қорықтың,
Көп еңкейе бермейтін
Құрық мойны керіктің
Жетпейді екен жерге еркін.

Отамайтын сол ғана
Көк шалғынды жердегі.
Ашықтырмай сонда да,
Асырайды мойны оны.

Серейіп төрт сирағы,
Қалақ басы кегжиіп,
Мәңгі жасыл құрманың
Жапырағын жейді үзіп.
Белгілі ғой, керіктің
Мойны сондай болады.
Бірақ біздің Беріктің
Неге қысқа қолы әлі?

Тозаң басқан бөлмесін,
Жиналмайды төсегі.
Жатыр кітап, жейдесі
Кір еденде бес елі.

Жетсе егер жерге шын
Салбыраған қолы оның,
Жинап кітап, бөлмесін,
Жуар еді еденін.

Байқап жүрміз біз анық,
Мұндай қысқа қол кейде
Кетеді екен ұзарып,
Дастарқанға келгенде.

ИІС

Жайнатқан кең аймағын,
Атам бағбан, айтулы.

Киімінен әрдайым
Көк иісі аңқиды.

Дастарқаны толы дәм,
Айнадай бар ыдысы,
Апамның ақ қолынан
Шығады нан иісі.

Бірақ інім басқарак,
Ондырмай жүр оқуын.
Күнделігін ашсаң-ақ,
Шығады иісі “екінің”.

АСАННЫҢ АМАЛЫ

Адамға ең жаманы —
Қашқан кезі ұйқының.
Көзіңнен жас ағады,
Жуыспайды кірпігің.

Астыңдағы ақ төсек,
Басыңдағы дәу жастық
Айнымаған тас кесек,
Жатқаның сол аунақшып.

Бірақ біраз баланың
Болады екен сиқыры,
Тез шақырып алатын
Қашып жүрген ұйқыны.

Бір баланың мынандай
Айласы бар тамаша:
Ұйықтайды түк қиналмай,
Жүзге дейін санаса.

Өзі келіп ұйқының
Табады кей баланы,
Тындап сағат тықылын,
Тыныш жатса шамалы.

Айтқызбай-ақ ертегі,
Алтыдағы кіші інім
Қамсыз ұйықтап кетеді,
Сипап жатса мысығын.
Ал Асанның амалы
Бұдан гөрі басқаша:
Лезде ұйықтап қалады
Кітап оқи бастаса.

КӨШЕ КЕЗГЕН ШАПАН

Джанни Родариден

Шарлап ыстық шаһарды,
Шаршаған жұрт атаулы,
Байқай қалды көшеде
Келе жатқан шапанды.

Өзін алға сүйреткен,
Етек-жеңін кірлеткен,
Кеудесінде жаны бар,
Шапан еді бұл неткен?

Бұл әкенің киімі,
Салбыраған иіні.
Кіріп соның ішіне,
Терлеп-тепшіп жүр ұлы.

ЖҮЗ ЖАҢЫЛТПАШ

1

Алты жасар Ақан ғана
Ауылдағы сақау бала.
Таяқты да таяқ дейді,
Таракты да таяқ дейді.
Қаймақты да қаймақ дейді,
Қармақты да қаймақ дейді.

2

Семіз доңыз сегізден туар,
Семіз саулық егізден туар.
Сегізден туған доңыздан гөрі
Егізден туған қозым көп шығар.

3

Ала жайын айбарлы
Жағалауда аунайды.
Көк айдыннан телегей
Шығып қалған кемедей.
Терең ордай сасыған
Аузы үлкен басынан.
Мұрты ұзын тұрқынан,
Тұрқы ұзын мұртынан.

4

Бізде “бес” ала алатындар да бар,
Ән сала алатындар да бар.
Мал баға алатындар да бар.
Нан соға алатындар да бар.

5

Қасқа болсын,
Шақса болсын,

Тақыр болсын,
Бақыр болсын,
Бірақ баста
Ақыл болсын.

6

Айбалта өткір ме,
Жай балта өткір ме?
Жай балта өткір ме,
Айбалта өткір ме,
Қай балта өткір?

7

Саматқа санақ қонатын емес,
Саусағын санап болатын емес.
Онысы кейде кем болып шығады,
Кейде кенет он болып шығады,
Кейде тіпті мол болып шығады,
Есебі сөйтіп өзгеріп тұрады.

8

Құланның құнан оза ма,
Құнанның құлан оза ма?
Құнан да құлан сияқты,
Құлан да құнан сияқты.
Жібермес тұяқ тұяқты.

9

Қаққанда бөренеге,
Қисайды шеге неге?
Шегенің өзінен бе?
Ағаштың безінен бе?
Балғаның сомынан ба!
Баланың қолынан ба?

Белгілі енді бәрі,
Біздіңше, қол кінәлі.

10

Жолаушыны арбалы
Тонаушылар байлады.
Қырда жортқан көп аңшы
Тонаушыны байлады.
Жолы болған жолаушы
Қара жолмен заулады.
Тонаушылар байлаулы
Жаралы аңша аунады.

11

Тастай ауыр ақ сақам,
Ақ сақаммен жақсы атам.
Жақсы атқаным емес пе,
Ұлдарды зар қақсатам.

12

Тана тағып, тай мінген,
Шапан жауып, нар мінген,
Мал жинаған әркімнен
Табыскерге таңмын мен.

13

Айналайын, Майлаяғым,
Сырттанысың сары даланың.
Қансонарда шалған аңның —
Қаңжығама байлағаным.

14

Көк аспанда жұлдыз бар,
Қара суда құндыз бар.

Жұлдыз түнде жылтырар,
Құндыз күндіз жылтырар.

15

Сотқарлықтан мүйіз шықса шекеге,
Тоқтар сотқар айналмай ма текеге.
Ендеше оның тоқтарлығы сотқарлық,
Не болмаса сотқарлығы тоқтарлық.

16

Тетелес екеуіміз.
Біріміз — көкеміз,
Біріміз — бөпеміз.
Егессек екеуіміз,
Қызарып шекеміз,
Бөтен боп кетеміз.

17

Әппақ күлше секілді оттан шыққан,
Әппақ қыздар көбейді оқтау жұтқан.

18

Алатауда неше мың шың бар?
Қаратауда неше мың шың бар?
Алатауда бір мың шың бар,
Қаратауда бір мың шың бар.

19

Жай қарап жүргенің —
Ай қарап жүргенің.
Ай қарап жүргенің —
Жай қарап жүргенің.

20

Араның тісі қыши ма,
Баланың қолы қыши ма?
Ара тісі қышымаса,
Балаларды шағар ма?
Бала қолы қышымаса,
Ойыншығын шағар ма?

21

Ағасы қарындасын іздеп жүр,
Қарындасы қарындашын іздеп жүр.
Ағасына қарындасы керек,
Қарындасына қарындашы керек.

22

Тойымсыз қомағайлар да көп,
Шабакшыл шорағайлар да көп.
Шатақшыл одағайлар да көп,
Тек қана толағайлар жоқ.

23

Торы атты да жараттым,
Кер атты да жараттым.
Тынысы кең торы аттың,
Екпіні зор кер аттың.

24

Ұртымда бір құртым бар,
Құртым тынбай бұлтындар.
Құртым бітті езіліп,
Ұртым кетті созылып.

25

Құс келді,
Қыс кетті.

Қыс келді,
Құс кетті.

26

Шідерімді іздедім,
Күдерімді үзбедім.
Табылғанша шідерім,
Үзілмейді күдерім.

27

Ала қоржыннан қонжық шықты,
Қонжыққа еріп борсық шықты.
Борсықтың майы қалыңырақ,
Борсықтан қонжық ауырырақ.

28

Қадалған денеме
Шеге ме, жебе ме,
Кене ме, немене?
Тыныштық берем бе?

29

Оқуға салақтар
Тек кітап парақтар,
Сабақта алақтар,
Далада далақтар.

30

Қырық сырық,
Шірік сырық,
Сынып-сынып,
Бітті құрып.

31

Ноқталап мінген ала тайлағым
Тайрандап шапты дәу атандайын.
Дуылдап кетті алақандарым,
Тоқтаған шақта алақайладым.

32

Туыстардың қаны мен қамы аралас,
Ауылдастың малы мен дәмі аралас,
Азаматтың бағы мен дауы аралас,
Бұл жалғанда болады бәрі аралас.

33

Көлден ұшқан көп үйрек
Бұрынғыдан көбірек.
Тыныш екен төңірек,
Көбеймеске жөні жоқ.

34

Атасы батасын берді,
Апасы малтасын берді.
Батаға арқасы қозды,
Малтаға қалтасы толды.

35

Бір атақсыз арал екен,
Арал толы марал екен,
Жас маядай маралдарды
Арал өзі бағады екен.

36

Шаңқылдап ұшқан ақ шағалалар
Шабакты шапшаң қақса ғана алар.

37

Базардан қауын алдым,
 Қауынның дәуін алдым.
 Қақ жарып дәнін алдым,
 Бір тіліп дәмін алдым.

38

Ала жаздай бал аралары
 Сай аралады,
 Дала аралады.
 Шүпілдеп тұрған шаралардағы
 Мысқалдап жиған сары ала балы.

39

Бір қап құртты
 Ұрлап құртты.
 Осы сұмдық
 Қинап бітті.
 Суық қолды
 Жұмбақ тіпті.

40

Тау сияқты тамырсыз,
 Мал сияқты бағусыз,
 Күм шағылдар қайырсыз
 Көше берер дамылсыз.

41

Асқардың қысы да қыс,
 Жазы да қыс,
 Асса асар,
 Аспаса аспас
 Басынан құс.

42

Кетпеннің басын басса,
Тиеді сабы басқа,
Ал егер сабын басса,
Тие ме басы басқа?

43

Қан жайлау жақсы ма,
Сары жайлау жақсы ма?
Қай жайлау жақсы?
Ойланбай айтшы.

44

Қаймақты айырдым,
Тайлақты қайырдым.
Қаймағым май болды,
Тайлағым мал болды.

45

Барсакелмес — барса келмейтін,
Келсе бармайтын жер емес.
Барып-келіп жүргендер де,
Барғысы келіп жүргендер де жоқ емес.

46

Шапанымда сан қалтам бар,
Қай қалтамда сары малтам бар?
Малтам жалғыз, қалтам сансыз,
Тапқан алсын, малтам даусыз.

47

Құр қайтпасын ала қабыңыз,
Шөлін бассын балаларыңыз,
Ал қарбыз ала барыңыз,
Қара қарбыз ала барыңыз.

48

Көл бетінде көгілдір
Бес момақан көгілдір
Қос аққудың соңынан
Көлеңкеше еріп жүр.

49

Бөгелек қандай,
Көбелек қандай?
Бөгелек улы,
Көбелек нұрлы.

50

Сақалымды шырпып қиып,
Самайымды қырқып қиып,
Етігімді сүртіп киіп,
Тымағымды сілкіп киіп,
Пырағымға кеттім мініп.

51

Жылтыр мұздай тайғанак
Қарауытқан жарқабақ.
Жарқабақтың жарығын
Паналайды жарқанат.

52

Теміртаудың темірі көп,
Қарағандының көмірі көп.
Темірлісіне көмір керек,
Көмірлісіне темір керек.

53

Ағама ат тағалаттырдым,
Жеңгеме жалын тазалаттырдым,

Апама тоқым жаңалаттырдым,
Өзім бәрін қадағалап тұрдым.

54

Көбік қарлы қарашада,
Қомдап мініп жаңа шана
Ойнап жүрген бала-шаға
Таратпаса, тараса ма.

55

Шық бермейтін Шығайбай,
Түк бермейтін Шығайбай —
Барлығы бір Шығайбай.
Айнымайды әманда
Шығайбайдан Шығайбай.

56

Сабада да қымыз бар,
Шарада да қымыз бар.
Сабадағыны пісіп іш,
Шарадағыны құйып іш.

57

Қалың жауды ақша қар,
Ақ мамықтай ақша қар.
Ауламызға тұрғыздық
Ақша қардан ақ шаһар.

58

Мініп алып қайыққа,
Салдым ауды Жайыққа.
Тарылмады Жайық та,
Жарып қалдым балыққа.

59

Қырдың қызыл көбелегін
Қуаласам деген едім.
Үстіне жас шөмеленің
Бір аунасам деген едім.

60

Атам ағаш шапты,
Аппақ жаңқа шашты.
Жаңқаны отқа жағып,
Апам тамақ асты.

61

Қозының көгенделгендері маңырап тұр,
Көгенделмегендері жамырап жүр.

62

Түйе маған
Шұбат берді.
Шұбат маған
Қуат берді.

63

Тоғайда шоғайна
Жабысар борбайға.
Кей бала ондайда
Басады ойбайға.

64

Айтқанымнан қайтпаймын,
Айтқанынан қайтқанды
Азамат деп айтпаймын.

65

Жуан жігіт жуан атты
Қуа-қуа дуадақты,
Ұстай алмай дуадақты,
Жуан атын тұралатты.

66

Қаштым қатты-ақ,
Ұшты қалпақ,
Балақ сатпақ,
Аяқ батпақ.

67

Жайшылықта сақпаным бар,
Қасқыр шапса, “аттаным” бар.
Сақпаныммен қой қайырам,
“Аттаныммен” қасқырдан айырам.

68

Бір тағысын даланың
Бір тағымен шаламын.
Аман болса қыраным,
Жаман болмас тымағым.

69

Ойпаңдардан алған жұлып,
Қойнауларда қалған бұғып
Қаңбақтарды қара дауыл
Бара жатыр малдай қуып.

70

Сабақты қайталауын
қайталағанмын,
Сұраққа бірақ жауап қайтара
алмадым.

71

Меймандар ардақты
Жай жатты,
Мінеки, ай батты,
Таң атты.

72

Әппақ қардай жейдем,
Жуып берген жеңгем.
Кірлегенін терден
Біледі ғой жеңгем.

73

Мынау өңшең жаңа алаша,
Сары алаша, ала алаша.
Жаңаша егер бағаласа,
Бір қаралық әр алаша.

74

Қой тұяғы батқан жерге
Қараң-құраң қақ тұрар.
Ат тұяғы батқан жерден
Асау бұлақ атқылар.

75

Тұмсығы балғаға айналар,
Балғасы қайлаға айналар,
Қайласы қайыңға қайралар
Тоқылдақ тоғайлы сайда бар.

76

Көз тартатын жарқырап,
Алтыным бар жарты қап.
Тоқсан тоғызы тай тұяқ,
Сексен сегізі қой тұяқ.

77

Жаз шыққанда
Түн қысқарар
Қыс түскенде
Күн қысқарар.

78

Тостағаның толар-толмас
Ас ішесің тояр-тоймас.
Күні бойы тындыратын
Жұмысың да болар-болмас.

79

Баяғыда Арқарлы
Болса керек арқарлы,
Болмаса егер арқарлы,
Атала ма Арқарлы?

80

Ағаш кессе аралап,
Алар қолын жаралап.
Әрі салақ, әрі олақ
Бала болған жаман-ақ.

81

Қызыл түлкі қылт етті,
Қара мылтық дүңк етті.
Қызыл түлкі сылқ етті,
Аңшы мұрты бүлк етті.

82

Көкем салқын сүтті
Қылқылдатып жұтты.
Бұлтыңдатып ұртын,
Сүртті сұлу мұртын.

83

Қайда құрған қақпаным,
Қақпанымды таппадым.
Қоян сүйреп қашыпты
Ойып ордың ақ қарын.

84

Шеген атам шебер еді,
Елден асқан қол өнері.
Кесте болып түсе-тұғын
Ерге қаққан шегелері,

85

Тықырайған жалы әлі
Мынау қандай жабағы?
Жабағы деп тұрғаным
Құлан шығар жабайы.

86

Сарқырайды Ақжайық,
Жарқырайды ай жарық.
Келе жатыр нән қайық,
Көк айдынды қақ жарып.

87

Апама ине сабақтадым,
Далаға жиі қарақтадым.
Тайымның жалын тарақтадым,
Оқусыз қалды сабақтарым.

88

Тұлпардан тұлпар озбаса,
Сұңқардан сұңқар озбаса,
Тұлпардан сұңқар озбайды,
Сұңқардан тұлпар озбайды.

89

Қанағатсыз Қанағат —
Толмайтуғын қара қап.
Дастарқанды жағалап,
Ас ішеді шаралап.

90

Әжем тамақ асты,
Мәжен жағаласты.
Әжем кесе жуса,
Мәжен ала қашты.

91

Жағалауда көп шатыр,
Аспан түстес көк шатыр.
Ақ шабақша шоршып жүр
Көк айдында көп батыр.

92

Сары жайлау жайлағаным,
Кілең күрең айдағаным.
“Сарыжайлау” салған әнім,
Базарбайдай бай баламын.

93

Шалбарын тапса,
Байпағы жоқ,
Байпағын тапса,
Қалпағы жоқ.
Салақтың сондай
Салпағы көп

94

Кендірден кенеп шығар,
Кенептен елек шығар,
Електен кебек шығар,
Кебек те керек шығар.

95

Тайға тоқым сал, балам,
Сайға тоқты жай, балам.
Тоқтың қойға айналса,
Төлге толар айналаң.

96

Қырық пышактан қашайық,
Қырық құшақты ашайық.
Қырық пышак дегенді
Қырық құшак жеңеді.

97

Жау табу оңай,
Мал табу қиын.
Алты алу оңай,
Қайтару қиын.

98

Айдың толғаны —
Айдың ортасы болғаны.

99

Аузында сау тіс жоқ,
Білегінде күш жоқ,
Көрмеген түк істеп
Қайтіп қымыз піспек.

Қара құйын далада соғады,
Ала құйын адамда соғады.
Даланың қара құйынынан
Адамның ала құйыны жаман.

Мазмұны

АСАР	5
АЯҒЫ АУЫР ЖЕҢГЕМНІҢ	6
КҮЗ	6
ЕҢБЕКТИҢ ЕҢ ТӘТТІСІ	6
ҚЫРЫҚ СЕРКЕШТИҢ ХИҚАЯСЫ	7
КӨКТЕН КЕНЕ ЖАУА МА?	9
МЕН ОРТАНШЫ БАЛАМЫН	11
БОЛАТ ПЕН ҚОНАҚ	14
ТОЙБОЛДЫНЫҢ ТӨРТ ҚОЛЫ	15
ҚАҢБАҚТАР	16
ДЕЙ САЛАМ	17
ТЫРНА, ТОТЫ, ТОҚЫЛДАҚ	18
ДӘУ ЕМЕН	21
ДОСТАР	28
ҚУ ҚҰЙРЫҚ	35
ҚАРАША	36
АҒАШ АЯҚ	37
ДОПТЫ ҮЙРГЕН ТӨБЕГЕ	41
“БІР” ТУРАЛЫ ЖЫР	41
ШӨМЕЛЕ	50
ҮРЕЙ	53
ЖАЛАЙТЫНЫ СОЛ ҚОЛЫ	57
ҚАЙСЫСЫ КӨП	57
БАТЫР	58
СИЯ СОРЫП, БОР ЖЕГЕН	59
АСЫҚШЫ	59
ТАСБАҚА	60
МАУБАСТАР	62
АТҚА МІНДІМ	62
ЖАЗ ЖЫРЫ	63
НАУРЫЗ	63
СЕҢ	64
ЖАҢБЫРДАН СОҢ	64
КҮРЕС	65
СЕКІРМЕК	65
СОҢҒЫ ҚАР	65
ТЫРНАЛАР	66

ҰЯ	66
КӨБЕЛЕК	66
ЖАЛАУ ӨСІП ТҮРҒАНДАЙ	67
ТҮНДЕ	67
ҚАРА ТЕҢІЗ ҚАТПАЙДЫ	68
ТӘТТІ ЖЕГЕНДЕ	68
ТІС	69
ОРЫНДЫҚ	69
АШЫҚ КҮН	69
“ДӘРІГЕР”	70
ЖАРЫС	71
ҚҰРДАСТАР	72
“АРДАГЕР”	72
ТҮС	75
СӘЛІМ “ҒАЛЫМ” АТАНБАҚ	80
ТАЛАП ПЕН САФАТ	80
АРЫСТАНМЕН АЙҚАС	81
ӘУПІЛДЕК	82
ШЫНЫҒУ	82
ҰЛДАР	83
НЕ ЖАУЫП ТҮР?	84
ҚОЛ АРБА	85
ТУҒАН КҮН	88
ҚОЗЫ	95
АҒАЙЫНДЫ ЕКЕУМІЗ	95
ЕРЕКШЕ КҮН	105
ЖЕКЕ БАТЫР	118
ЖҰЛДЫЗШЫ	110
АРАША	113
ТЫМАҚ КИГЕН ИНЕЛІК	117
КЕРІКТІҢ МОЙНЫ	118
ИІС	119
АСАННЫҢ АМАЛЫ	120
КӨШЕ КЕЗГЕН ШАПАҢ	121
ЖҮЗ ЖАҒЫЛТПАШ	122

Қастек Баянбай

АСАР

(Шашу)

Баспа директоры Ш. Байкенова

Редактор-Корректор Е. Кәпқызы

Көркемдеуші редакторы-дизайнер

Б. Еженов

Компьютерде беттеген Б. Еженов

Суретші В. Логинов

ИБ №70

Теруге 22.10.2005 ж. жіберілді.

Басуға 12.11.2006 ж. қол қойылды.

Пішімі 84×100 ¹/₃₂ . Қағаз офсеттік

Басылымы офсеттік. Есептік баспа табағы 14,5.

Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 1710

“Балалар әдебиеті” баспасы, 480009

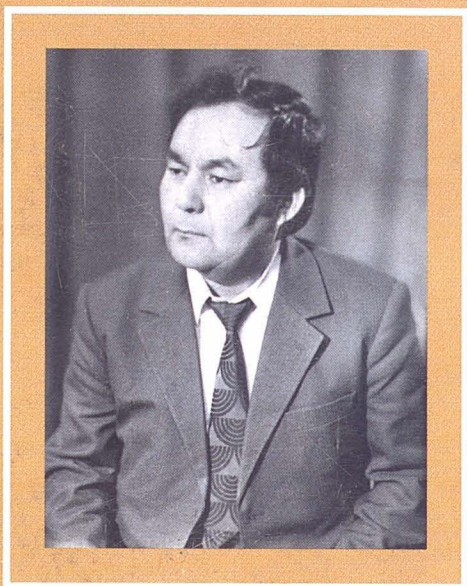
Алматы қаласы, Абай даңғылы 143

тел/факс: 42-23-57

ЖШС РПБК «Дәуір», 050009, Алматы қаласы,
Гагарин даңғылы, 93. Тел.: 269-40-35, 242-47-69, 42-07-90,
E-mail: rpik-daur_81@mail.ru, rpik-daur2@mail.ru

ISBN 9965-650-63-2

9 789965 650635